БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

209 (1729) | 21 октябрь, 1960 йил, жума | Баҳоси 20 тийин.

ЖУРНАЛИСТЛАРНИНГ ИККИНЧИ ЖАҲОН УЧРАШУВИ ҚАТНАШЧИЛАРИГА

БАДЕН ШАҲРИ, АВСТРИЯ

Журналистларнинг иккинчи жаҳон учрашуви халқлар ва давлатлар ўртасидаги маданий алоқаларни ривожлантиришда муҳим бир босқичдир. Учрашувнинг ҳамма қатнашчиларини самимий табриклайман ҳамда ҳозирги замон журналистикасининг профессионал ва этика проблемаларини муҳокама қилишда уларнинг энг яхши натижаларга эришувини чин кўнгилдан тилайман.

Жамоатчилик фикри ташкилотчилари бўлган журналистлар жамият ҳаётида, инсоният тақдири учун катта аҳамиятга эга бўлган воқеаларнинг ривожланишида масъул роль ўйнашлари лозим. Уларнинг профессионал ва маънавий бурчи— тинчликни ҳимоя қилиш йўлида. янги ҳарбий ҳалокат хавфига қарши, мисли кўрилмаган даражада зўр бериб қуролланишга қарши, ёппасига ва батамом қуролсизланиш учун баланд овоз кўтаришдан иборат. Халқларнинг мустамлакачиликка ва ирқчиликка қарши, уларнинг озодлик ва мустақиллик учун олиб бораётган буюк курашини сўз қуроли билан қўллаб-қўлтиқлаш уларнинг муқаддас вазифасидир. Улар кишиларга яхши келажак йўлини ёритиб беришлари, тарих ғилдирагини орқага буриб юборишга ва меҳнаткашларнинг социалистик идеаллари амалга оширилишига тўсқинлик қилишга ҳаракат қилаётган реакция ва империализмнинг қора ниятларини фош қилиб ташлашлари лозим.

Ҳақиқат жарчилари, замонамиз илғор идеяларининг толмас пропагандистлари бўлингиз! Ер юзида мустаҳкам тинчлик учун, инсониятнинг бахт-саодати учун ўз қаламингиз билан, ўз оташин сўзингиз билан кишиларга ҳалол ва фидокорона хизмат қилингиз.

Н. ХРУШЧЕВ.

1960 йил, 18 октябрь.

ПАХТА ДАЛАЛАРИ МЕҲНАТКАШЛАРИНИНГ ШИЖОАТИ

Коммунистик партия ва Совет ҳукуматининг ғоят катта иши натижасида мамлакатимиз меҳнаткашларининг фаровонлиги муттасил ошиб бормоқда. Бунда совет пахтакорларининг хизмати ҳам каттадир. Бизда ип газлама буюмлари деярли жуда камчил товар бўлган вақтлар абадий ўтиб кетди. Эндиликда бу буюмлар жуда кўп ва тобора ошиб бораётган миқдорда ишлаб чиқарилмоқда. Совет пахтасидан тайёрланган буюмлар Польша ва Чехословакияда, Германия Демократик Республикасида ва бир қанча бошқа мамлакатларда яхши маълумдир.

Ўртоқ Н. С. Хрушчев БМТ Бош Ассамблеясининг XV сессиясида сўзлаган ўз нутқида Совет социалистик республикалари экономикаси ва маданиятининг равнақ топганлигини характерлайдиган маълумотларни келтирди. Булар орасида СССРнинг асосий пахта базаси бўлган Ўрта Осиё совет республикаларининг муваффақиятлари ҳақида ҳам маълумотлар бор. Бир вақтлар Россия империясининг қолоқ чекка ўлкаси бўлган, ярим мустамлака ҳолида кун кечиришга маҳкум этилган ўлкалар эндиликда социализмнинг шарқдаги қудратли форпостларига айландилар. Улар эндиликда замонавий саноат ва илғор қишлоқ хўжалигига эга бўлиб, озодлик ва тараққиёт йўлидан шахдам қадам ташлаб бормоқдалар.

Пахтачиликнинг тўхтовсиз юксалиши — Ўрта Осиё совет республикалари эришган муваффақиятларнинг энг ёрқин далилидир.

Чор Россияси АҚШга нисбатан деярли 14 баравар кам пахта етиштирар эди. Совет ҳокимияти йилларида СССРда пахта етиштириш кўп баравар ўсди, АҚШда эса шу давр ичида пахта етиштириш 1909—1913 йиллар даражасида қолди. Пахта ҳосилдорлигига келганда, СССР дунёдаги барча мамлакатлардан аллақачон анча ўзиб кетди. Гектаридан 50—70 ва ҳатто 100 центнер пахта етиштираётган совет пахтачилиги атоқли усталарининг номи бутун дунёга машҳурдир. Пахтачиликдаги энг кўп меҳнат талаб қиладиган процессларни механизациялаш соҳасида кейинги йилларда катта муваффақиятлар қўлга киритилди. Бу эса пахтакорнинг меҳнатини жуда енгиллаштирди ва анча унумли меҳнатга айлантирди.

Пахтани «оқ олтин» деб атайдилар. «Оқ олтин» далаларида ижодий меҳнат қилаётган кишилар шижоати билан Ўрта Осиё далаларининг меҳнаткашларигина эмас, балки барча совет кишилари ҳам фахрланадилар. Мисол учун Ўзбекистон ССРни олиб кўрайлик. Ўтган йили бу ерда ҳар гектар ердан олинган ўртача ҳосил қарийб 23 центнерни ташкил қилди. Бу—Ўзбекистондаги пахтачиликнинг бутун тарихи мобайнида энг юқори ҳосилдир. Республика ана шундай ҳосил етиштириб, давлатга 3 миллион 162 минг тонна пахта топширди. Республика 1960 йилда янада катта мажбурият олди. Пахтакорлар кўкламнинг совуқ келиши ва пахта майдонларининг бир қисмида чигитнинг қайта экилишига қарамай мўл ҳосил етиштирдилар. Қабул қилинган мажбуриятларни тўла ва ошириб бажариш учун ҳамма шароит яратилган. Тайёрлаш пунктларига ҳозироқ бир миллион етти юз минг тонна пахта топширилди. Бошқа пахтакор республикалар ҳам катта муваффақиятларга эришдилар.

Шу кунларда пахта далаларидаги меҳнат айниқса авж олди — пахта терими қизғин давом этмоқда. КПСС Марказий Комитетининг Улуғ Октябрь 43 йиллигига чиқарган Чақириқлари пахтакорларни Ватан шарафи йўлида янги қаҳрамонликларга илҳомлантирмоқда.

Бироқ шуни тан олиш керакки, ҳатто ватанпарварлик ғайрати авж олган вазиятда ҳам далаларда меҳнатни ташкил қилиш соҳасида катта камчиликларга йўл қўйилмоқда. Колхоз ва совхозлардаги меҳнатга қобилиятли аҳолининг анчагина қисми пахта теримида иштирок этмаётир, пахта териш машиналаридан қониқарсиз фойдаланилмоқда, кўп ҳолларда эса машиналар умуман ишга туширилмаган. Тошкент областида ва Ўзбекистоннинг бошқа бир қанча районларида техникадан йўл қўйиб бўлмайдиган даражада ёмон фойдаланилмоқда. Ҳатто суръат жиҳатидан илғор бўлган Хоразм области машина терими планини фақат 18 процент бажарди. Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг яқинда бўлиб ўтган пленуми пахта терими суръатларини жадаллаштириш тадбирларини белгилади. Бу тадбирларнинг амалга оширилиши ана шу муҳим ишни бажаришдаги камчиликларни тезроқ бартараф қилиш имконини беради.

Туркманистон сингари пахтакор республикада ҳам пахта теримида жиддий камчиликларга йўл қўйилмоқда. Республика пахтакорлари бу йил 440 минг тонна — ўтган йилдагидан 40 минг тонна кўп пахта бериш мажбуриятини олганлар. Етиштирилган ҳосил бу мажбуриятни бажариш имконини беради. Республика колхоз ва совхозлари октябрь ойида пахта майдонининг ярмидаги ҳосилни териб олади, деб мўлжалланган эди. Амалда эса кўпгина районлар белгиланган графикдан жиддий орқада қолмоқдалар. Республикада пахта териш техникасидан унумли фойдаланиш зарурлиги ҳақида кўп гапирадилар-у, амалда бу вазифани бажариш учун кам иш қилмоқдалар. Қўлда пахта теришга етарли аҳамият бермаслик айниқса чидаб бўлмайдиган бир ҳолдир, пахта терими билан машғул кишилар мутлақо етарли миқдорда эмас. Ваҳоланки бу йил ҳам ҳосили қўлда терилиши керак бўлган пахта майдонининг миқдори ҳосили машинада териладиган майдондан бир неча баравар кўпдир.

Бошқа пахтакор районларда, масалан, Озарбайжонда, аҳвол қандайлигини кўриб чиқайлик. Республика пахта далаларида терим ишлари аллақачон бошланганига қарамасдан йиллик план энди 60 процентдан сал кўпроқ бажарилди. Бунинг сабаби ҳам аҳолининг қўлда пахта теришга етарли жалб қилинмаганлиги ва машина техникасидан ёмон фойдаланилаётганлигидир. Ишга яроқли 878 терим машинасидан фақат 400 дан сал кўпроғи теримга чиқарилган. Машинада териш плани 10 октябргача атиги 19 процент бажарилган эди.

Жанубий Қозоғистон областида ва бошқа айрим пахтакор районларда пахта теримини ташкил этишда жиддий камчиликлар бор. Бу ерда ҳам қўлда пахта теришга кам одам чиқмоқда, теримчилар меҳнати ҳамма жойда қониқарсиз ташкил этилган, кўп ҳолларда машина техникаси бекор туриб қолмоқда. Шунга қарамасдан айрим маҳаллий ходимлар хотиржамликка берилиб, камчиликларни тузатиш учун чора кўрмаётирлар.

Фактлар шуни кўрсатадики, баъзи жойларда партия ва совет органлари қўлда пахта териш ҳақида ғамхўрлик қилишни сусайтириб юборганлар. Улар механизациянинг ҳозирги даражасида пахтани қўлда териш зарурати сира йўқолмаганлигини назарда тутмаётирлар. Натижада нуқсонга йўл қўйилган ва бу нуқсон маҳаллий партия ва совет органларининг жиддий ташкилотчилик иши билан тузатилиши керак.

Афсуски, бу оддий ҳақиқатни ҳали ҳам ҳамма ерда тушуниб олганлари йўқ. «Правда» мухбирининг хабар беришича, Туркманистон ССРнинг область ва район ташкилотларида шу кунларда раҳбар ходимлардан бирор кишини топиш қийин. Уларнинг деярлик ҳаммаси пахта терими кампанияси билан машғул. Лекин ҳали ҳам ҳамма жойда уларнинг сиёсий ва ташкилотчилик роли етарли даражада юксак деб бўлмайди. Ваҳоланки ҳозир энг муҳим вазифа—пахтакорлар оммасига уларнинг пахта далаларидаги меҳнати жуда муҳим эканлигини тушунтиришдан ва уларнинг ижодий ғайратини олинган мажбуриятларни бажаришга сафарбар этишдан иборатдир.

Пахтакор ўртоқлар! Совет давлати сизларнинг меҳнатингизни илғор техника билан қуроллантирди, сизнинг турмушингизни маданий, фаровон ва бахтиёр қилди. Бунга жавобан у сизлардан ўз халқингиз бахт-саодати йўлида, коммунизм тантанаси учун фидокорона меҳнат қилишингизни кутади. Халқимизнинг янада яхшироқ кийиниши, уларнинг ҳаёти ва турмуши янада гўзалроқ бўлиши кўп жиҳатдан сизларга боғлиқдир. Мўл пахта ҳосилини сўнгги кўрагигача териб олиш. етиштирилган «оқ олтин»нинг ҳаммасини давлатга топшириш — пахтакорнинг шарафли бурчидир.

Қишлоқ хўжалигининг барча меҳнаткашлари, барча совет кишилари сингари пахтакорлар ҳам етти йилликнинг иккинчи йилини меҳнат соҳасида янги буюк муваффақиятлар билан нишонлашдек ватанпарварлик туйғуси билан тўлиб тошгандирлар. Пахта терими қизғин тус олган кунларда уларни Коммунистик партия ва Совет ҳукуматининг ички ва ташқи сиёсатидаги янги тарихий ғалабалар илҳомлантирмоқда.

(«ПРАВДА» газетасининг 19 октябрдаги бош мақоласи).

Москва меҳнаткашларининг 1960 йил 20 октябрда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг XV сессиясидаги совет делегациясининг ишига бағишланиб ўтказилган митингида

Н. С. ХРУШЧЕВ нутқи

Москвалик азиз ўртоқлар!

Улуғ Ватанимизнинг бошқа шаҳарларида ва қишлоқларида менинг сўзларимни радио орқали эшитаётган азиз ўртоқлар ва дўстлар!

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг XV сессияси ишида қатнашиб олган таассуротларимни сизларга айтиб ўтмоқчиман, деди Н. С. Хрушчев, ва шу сессияда қилинган ишлар тўғрисида, одат бўлиб қолган традицияга кўра, ҳисоб бермоқчиман.

Шу сессияда қатнашмоқ учун Нью-Йоркка бориш арзирмиди, деб савол бериладиган бўлса, ҳеч бир писандасиз айтиш мумкинки, арзирдигина эмас, балки бориш зарур ҳам эди. Бош Ассамблеянинг бу сессияси ғоят катта аҳамиятга эга эканлигини энди бутун дунёда эътироф қилмоқдалар.

Совет ҳукумати, деди ўртоқ Хрушчев, ҳозирги замоннинг кечиктириб бўлмайдиган, энг ҳаётий муҳим проблемалари сессияда муҳокама қилиниши зарур, деб ҳисоблади. Биз Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг ишида энг масъулиятли давлат арбоблари иштирок қилиши лозим деб ҳисобладик. Америка Қўшма Штатлари ҳукумати ва АҚШнинг иттифоқчилари бу идеянинг обрўйини тўкишга уриниб кўрдилар, лекин ўзларингизга маълумки, улар бундан ҳеч бир иш чиқара олмадилар.

Бизнинг позициямиз барча социалистик мамлакатларда жуда қизғин қувватланди, жаҳондаги кўп мамлакатларнинг ҳукуматлари томонидан кенг равишда тушуниб маъқулланди. АҚШ президенти, Буюк Британия, Канада, Австралия бош министрлари ва уларнинг бошқа баъзи иттифоқчилари яккаланиб қолмаслиги учун, айтиш мумкинки, ўз қарорларини йўлакай ўзгартиришга ва тезлик билан сессияга келишга мажбур бўлдилар.

Социалистик мамлакатларнинг шу мамлакатлар раҳбарлари бошчилигидаги делегациялари сессия ишларида қатнашганлиги, шунингдек бошқа кўпгина мамлакатларнинг — Бирлашган Миллатлар Ташкилоти аъзоларининг давлат бошлиқлари ва ҳукумат бошлиқлари сессия ишларида қатнашганлиги катта натижалар берди.

Бош Ассамблеянинг кенг залида ҳозирги замоннинг атоқли кўпгина давлат арбоблари сўзлаган нутқлар жуда катта эътибор ва мароқ билан тингланди. Социалистик лагерь мамлакатларидан келган делегациялар бошлиқларининг нутқлари чуқур таассурот қолдирди. Социалистик мамлакатлар делегациялари раҳбарларининг нутқлари ер юзидаги халқларга бахт-саодат ва равнақ келтирувчи янги, адолатли дунёнинг овози бўлиб янгради.

Гана президенти Кваме Нкрума, Гвинея президенти Секу Туре, Индонезия президенти Сукарно, Ҳиндистон бош министри Жавоҳарлал Неру, Бирлашган Араб Республикаси президенти Гамол Абдил Носир, Камбоджа давлатининг бошлиғи Нородом Сеанук ва бошқа мустақил давлатларнинг вакиллари сўзлаган нутқлар тинчлик учун, халқларнинг жонига теккан мустамлакачилик системасини тугатиш учун курашга қўшилган катта ҳисса бўлди. Куба халқининг қаҳрамон фарзанди, Куба бош министри Фидель Кастронинг ёрқин нутқи зўр таассурот қолдирди. Бошқа давлат арбобларининг нутқларида ҳам бирталай конструктив таклифлар айтиб ўтилди.

Империалистик мамлакатларнинг вакиллари, мустамлакачиликнинг ҳимоячилари, деб таъкидлайди ўртоқ Хрушчев, ўз позицияларини гоҳо очиқ шаклда, кўпинча эса ниқоблантирилган ҳолда зўр бериб ёқлашга, ҳимоя қилишга уриндилар.

Кўп кишилар Бош Ассамблеянинг XV сессиясини алоҳида аҳамиятга эга бўлган сессия деб ҳисобламоқдалар. Бу жуда тўғри гап. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тузилган кундан бошлаб бу ташкилотда қилинган ишларнинг баъзи натижалари сессияда якунланди.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тузилган вақтда бу ташкилотнинг асосий мақсади тинчликни таъминлаб туришдан, кескинлик туғдираётган ва учинчи жаҳон урушининг бошланиб кетишига олиб келадиган масалаларни бартараф қилишдан иборат бўлади, деб тўғри кўрсатиб ўтилган эди. Давлатлар ўртасида пайдо бўладиган можароларнинг ва мушкулликларнинг уддасидан чиқа оладиган орган тузишга асосий эътибор берилган эди. Хавфсизлик Кенгаши айни шу мақсад учун тузилган эди.

Хавфсизлик Кенгаши 11 аъзодан иборат қилиб тузилганлиги, шу аъзоларнинг бештаси доимий аъзолар қилиб қўйилганлиги ўша вақт нуқтаи назаридан жуда тўғри бўлган эди. Америка Қўшма Штатлари, Совет Иттифоқи, Хитой, Англия ва Франция Хавфсизлик Кенгашининг доимий аъзолари қилиб белгилаб қўйилган эди.

Ҳар қайсиси ўша вақтда буюк давлат бўлиб ҳисобланган мана шу беш давлат, деди ўртоқ Хрушчев, Хавфсизлик Кенгашига доимий аъзо бўлиб кирганлигини айниқса таъкидлаб ўтмоқчиман. Ўша вақтда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг ташкилотчилари бўлган сиёсий арбобларнинг донишмандлиги шундан иборат бўлдики, улар, гарчи ўша вақтда социалистик мамлакатлар жаҳонда мутлақ озчиликка эга бўлсалар ҳам, лекин Хавфсизлик Кенгашига аъзо бўлиб кирган буюк давлатларнинг ҳар қайсиси баб-баравар ҳуқуққа эга деб эътироф қилган эдилар. Ўша вақтда социалистик мамлакатлар фақат Совет Иттифоқи ва Мўғулистон Халқ Республикасидан иборат эди. Лекин Хавфсизлик Кенгашининг бошқа доимий аъзолари қандай ҳуқуқларга эга бўлса, Совет Иттифоқи, социалистик давлат ҳам шундай ҳуқуққа эга деб эътироф қилинган эди. Мавқининг бундай тенг бўлишини эътироф қилиш шу нарсада ўз ифодасини топган эдики, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Устави буюк давлатлар якдиллик билан овоз бериши керак деган принципни, вето ҳуқуқини шарт қилиб қўйган эди. Ҳеч ким, ҳатто тўрт давлат бир давлатга қарши бўлган тақдирда ҳам, ҳеч ким тинчликка зарар келтирадиган, шу беш буюк давлатнинг бирортасига зарар етказадиган бирор кардинал қарор қабул қилолмайдиган қилиб қўйилган эди.

Хуллас, ўша вақтда жаҳонда капиталистик мамлакатлар устунлик қилар эди. Лекин Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг асосчилари ўша вақтда кўпчиликни ташкил этган капиталистик мамлакатлар, мустамлакачи давлатлар, яъни шу кўпчилик ўз мавқидан озчиликка қарши суиистеъмол қилмаган тақдирдагина, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ўз зиммасига юклатилган вазифаларни уддалай олади деб ҳисоблаб, тўғри фикр қилган эдилар. Мана шундай шартга риоя қилинган тақдирдагина Бирлашган Миллатлар Ташкилоти яшаши, ривожланиши ва ўз ролини бажариши мумкинки, зотан бу ташкилот шундай ролни бажаради, деган мақсад билан тузилган эди.

Хўш, Бош Ассамблеянинг XV сессияси очилган пайтда жаҳоннинг сиёсий манзараси қай ҳолда бўлди? Такрор айтаманки, деди ўртоқ Хрушчев, бу манзара Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тузилган вақтдаги манзарадан жуда кескин фарқ қилади.

Илгари айтиб ўтганимдек, аввало, жаҳон социалистик системаси вужудга келди, бу системадаги мамлакатларда ер юзидаги аҳолининг учдан бир қисмидан кўпроғи яшамоқда. Социалистик мамлакатларнинг жуда катта иқтисодий имкониятлари бор, бу мамлакатларнинг маҳсулоти ҳозирги вақтда бутун жаҳон маҳсулотининг учдан бир қисмидан кўпроғини ташкил қилади, саноат ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг бир қанча муҳим турлари соҳасида эса жаҳонда ишлаб чиқарилаётган шу маҳсулотларнинг қарийб ярмисини ташкил қилади.

Сўнгра мустамлакачилик системасининг вайроналари устида кўпгина мустақил давлатлар пайдо бўлди. Бу давлатлар ҳарбий блокларда ва гуруҳларда қатнашмаслик сиёсатини ўтказмоқдалар. Ҳиндистон, Индонезия, Бирма. Бирлашган Араб Республикаси, Гана Республикаси, Гвинея, Нигерия ва бошқа давлатлар шулар жумласидандир.

Собиқ мустамлакачи улуғ империалистик давлатларнинг мавқеи ҳам тубдан ўзгарди. Англияни буюк давлат деб, Ҳиндистонни эса буюк давлат эмас деб ҳисоблашга ҳозир кимнинг қандай ҳуқуқи бор? Илгари кимнинг катта чўқмори бўлса ўша буюк деб ҳисобланар эди. Ўз вақтида Англия бош мустамлакачи давлат бўлган эди. У, мамлакатларни ўт ва қилич билан ўзига бўйсундириб олган эди, чўқморини ўйнатиб ҳукмронлик қилмоқда эди. У жаҳоннинг қарийб ярмисини босиб олган эди ва унинг қудрати шу билан белгиланар эди. Энди аҳвол ўзгариб кетди. Иккинчи жаҳон уруши тамом бўлганидан кейин Англия ўзининг илгариги қудратини бой бериб қўйганлиги билан қаноатланишга мажбур бўлиб қолди. Шунинг учун ҳам Англия баъзи мустамлака мамлакатларни ҳозир ҳам сақлаб қолганлиги, бу мамлакатларни зўрлик ва шафқатсизлик билан бостириб турганлиги Англияда бўлган кучнинг равнақидан эмас, балки бу кучнинг сўнаётганлигидан далолат беради.

Франция ҳам худди шу йўл билан: Африка халқларини ва Осиё халқларини забт этиш ва шафқатсиз қул қилиш йўли билан қудрат орттирган империалистик мустамлакачи давлатдир. Ҳозир бу буюк давлат олти йилдан кўпроқ вақтдан бери Жазоир билан урушмоқда ва босқинчилик сиёсатини тўхтатишда ўзининг улуғлигини сира кўрсата олмаётир.

Хўш, нега Индонезия эмас, балки Франция буюк давлат деб ҳисобланади? Бирлашган Миллатлар Ташкилотида Ҳиндистон ва Индонезия нега Англия ва Францияга нисбатан бошқача шароитга қўйилган ва нега улар, масалан, Хавфсизлик Кенгашининг доимий аъзолари эмаслар?

Ёки Америка Қўшма Штатларини олиб кўрайлик. АҚШ ҳали ҳам энг қудратли капиталистик давлат бўлиб турибди. Лекин Америка Қўшма Штатлари равнақ йўлидан бораётган монополистик капитал мамлакати сифатида илгари жозиба кучига эга бўлган экан, ўзининг демократик буржуа конституцияси билан жозибали мамлакат бўлган экан, эндиликда у ўзининг бу мавқеини йўқотди. Эндиликда Қўшма Штатлар монополистик капитал ҳукмронлик қилаётган реакцион давлатдир, империалистик сиёсат ўтказаётган, мустамлакачилар билан боғланган давлатдир, мустамлакачиларнинг етакчисидир.

Илгари Америка Қўшма Штатлари ўз экономикасининг ривожланганлиги, ўз кучи билан жаҳонда яққол ажралиб турар эди. Океанлар Америка Қўшма Штатларини Европа ва Осиёдан ажратиб турар эди, бу эса Европада ва Осиёда урушлар бўлиб турган вақтда босиб ўтиб бўлмайдиган ғов эди. Урушлар, очлик, вайронлик машаққатларини — мана шуларнинг ҳаммасини Қўшма Штатлар бошидан кечирган эмас. Ҳозирги вақтда океанлар АҚШ учун ўтиб бўлмайдиган табиий истеҳком бўлмай қолди. Қўшма Штатлар ўзининг мислсиз иқтисодий мавқеини ҳам бой бермоқда.

Америка Қўшма Штатлари илгари ўзида бўлган жозиба кучини бой бериб қўйди. Аксинча, ҳозир халқлар ва давлатларни Қўшма Штатлардан қочираётган кучлар амал қилиб турибди. Бу жуда катта ўзгаришдир.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотини тузиш вақтида Хитой парчаланиб қолган эди ва у билан унчалик ҳисоблашмас эдилар. Шунга қарамай, монополистик капитал мамлакатлари Хитойни Хавфсизлик Кенгашига аъзо қилиб киритган эканлар, улар Хитойни капиталистик дунёга боғлаб қўймоқ учун, Хитой социалистик, марксизм-ленинизм идеяларига берилиб кетмасин деб шундай қилган бўлсалар керак.

Хитой Халқ Хитойи, чинакам хитойлар Хитойи бўлиб қолиб, унинг ҳукумати халқнинг иродаси ва истак-орзуларини чинакам акс эттирадиган бўлиб қолгандан кейин монополистик, империалистик капитал мамлакатлари уни тан олмаётирлар. Империалистлар хитойлар Хитойини тан олмаётирлар, аммо улар американликлар оккупация қилиб олган Тайвань оролини Хитой деб тан олмоқдалар. Халқ Хитойи ҳатто Бирлашган Миллатлар Ташкилотига киритилмади ва у ўзининг қонуний ўрнини олгани йўқ. Хитойни тан олмаётирлар, чунки Хитой социалистик мамлакат бўлиб қолди. Социалистик Хитой пайдо бўлганлиги натижасида туғилган ваҳима империалистларни соғлом ақл-фаросатдан маҳрум қилиб қўйди ва улар хитойлар Хитойининг мавжудлигини инкор қила бошладилар.

Дуруст, кейинги вақтларда ҳатто кўпгина буржуа давлат арбобларининг ўзлари ҳам АҚШ нинг Хитойга нисбатан ўтказаётган сиёсати ақлга тўғри келмайдиган сиёсат эканлигини кўриб турибдилар ва бу сиёсатни қораламоқдалар. Америка Қўшма Штатларининг халқ Хитойини тан олмаслик сиёсатини ҳимоя қилиши йилдан-йилга тобора қийинроқ бўлиб қолмоқда. Ассамблеянинг ҳар бир сессиясида саноқдаги кўпчилик камайиб бормоқда, саноқдаги кўпчиликнинг Хитойга нисбатан сиёсати фош қилинмоқда. Бу сиёсат яқин вақт ичида буткул барбод бўлса керак.

Халқ Хитойи, Ҳиндистон, Индонезия, Япония, Бирма ва Осиёдаги бошқа давлатлар халқаро ҳаётда, жаҳон сиёсатида тобора катта роль ўйнамоқдалар.

Кейинги йилларда Африкада ҳам жуда катта ўзгаришлар рўй берди. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тузилган даврда Африкада ҳақиқатда ҳаммаси бўлиб учта мустақил давлат бор эди. Бу қитъанинг бутун территорияси мустамлакачилар ўртасида тақсимланиб олинган эди, мустамлакачилар Африка халқларини бир қанча ўн йиллардан бери эзиб келдилар. Ҳозир Африка бутунлай бошқача манзарага эга бўлиб қолди. Энди бу қитъада 26 та мустақил давлат пайдо бўлди, бу давлатларда 180 миллион кишидан кўпроқ аҳоли яшамоқда. Шу нарса диққатга жуда сазовордирки, шу мамлакатларнинг катта кўпчилиги — 26 мамлакатдан 16 таси — бу йил, 1960 йилда ўзини мустақил давлат деб эълон қилди.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тузилгандан буён ўтган ўн беш йилдан кейинги дунёнинг социал ва сиёсий манзарасининг баъзи бир белгилари ана шундай.

Ғарб давлатларининг ҳарбий блокларига аъзо бўлган империалистик давлатлар — монополистик капитал давлатлари, деб ўз сўзини давом эттиради ўртоқ Хрушчев, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тузилган пайтда шу ташкилотда бўлган ўзларининг ҳукмронлик мавқиларини сақлаб қолмоқ учун ҳарбий кучга таянмоқчи бўладилар. Гарчи тарих бу давлатларни шу ҳуқуқлардан маҳрум қилган бўлсада, айтишим мумкинки, энг муҳими — шундай имкониятлардан маҳрум қилган бўлсада, лекин улар бу ҳукмронликни ўз қўлларида ҳар қандай қилиб бўлса ҳам ушлаб қолмоқчилар. Империалистик мамлакатларнинг илгари жаҳондаги кўп мамлакатларни босиб-янчиб туришларига имкон берган ўтмишдаги иқтисодий устунлик йўқолмоқда. Империалистик давлатлар ўзларининг зўравонлик позициясига таянувчи сиёсатларини ўтказишда илгари ҳарбий устунликка таянар эдилар. Энди улар ҳарбий соҳадаги бу устунликни ҳам бой бериб қўйдилар.

Лекин империалистик мамлакатларнинг ҳукмрон доиралари ўзимизнинг ўтмишдаги ҳукмронлигимизни сақламоқдамиз, деб ҳали ҳам хом хаёл қилиб юрибдилар.

Шу сабабли, Бош Ассамблеянинг XV сессиясида Совет Иттифоқи делегацияси Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг структураси эскириб қолди, деган масалани қўйганлиги жуда қонуний ва табиий бўлди. Бу структура Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тузилган пайтдаги, яъни 1945 йилдаги давлатларнинг кучи, роли ва аҳамиятида бўлган нисбатга мувофиқ эди. Лекин бу структура ҳозирги вақтга асло мувофиқ келмай қолди. Халқаро миқёсдаги давлатларнинг асосий уч группасида — социалистик давлатларда, империалистик давлатларда ва бетараф давлатларда бўлган кучларнинг янги нисбатига мувофиқ Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг структурасига ўзгартишлар киритиш ғоят зарур бўлиб қолди. Масаланинг бу тахлитда қўйилишини ҳозирги сессия қатнашчиларининг кўплари қувватладилар ва тушундилар.

Биз Бирлашган Миллатлар Ташкилотида ўзимизга қандайдир имтиёзлар оламиз, деган ният билан Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ижроия органларининг структурасини ўзгартириш масаласини қўйганимиз йўқ. Бизнинг мавқеимиз — социалистик мамлакатларнинг мавқеи — ҳозир ҳаммага маълум, шунинг учун ҳам ақли расо кишиларнинг ҳеч бири социалистик мамлакатларнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилотидаги аҳамиятини инкор қила олмайди.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотида социалистик мамлакатлар бўлмаса, Бирлашган Миллатларнинг ўзи ҳам бўлиши мумкин эмас. Нега? Ҳозир социалистик мамлакатлар бу ташкилотда озчилик-ку, деб айтишлари мумкин. Лекин аҳмоқ одамларгина Бирлашган Миллатлар Ташкилотидаги у ёки бу давлатлар группасини шу группага аъзо бўлган мамлакатларнинг сони билан белгилаши мумкин. Агар ер юзидаги аҳолининг учдан бир қисми, жаҳондаги бутун қувватнинг ярмисига эга бўлган мамлакатлар Бирлашган Миллатлар Ташкилотида иштирок қилмаса, у ҳолда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти жаҳон ташкилоти сифатида ўз аҳамиятини ҳақиқатан йўқотади.

(ДАВОМИ УЧИНЧИ БЕТДА).

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ IV ПЛЕНУМИНИНГ ҚАРОРИ

„Мактабнинг турмуш билан боғланишини мустаҳкамлаш ва Ўзбекистон ССРда халқ маорифи системасини янада ривожлантириш тўғрисида“ги Қонуннинг бажарилиши ҳақида

Ўзбекистон меҳнаткашлари барча совет халқлари билан биргаликда Коммунистик партия раҳбарлигида КПСС XX ва XXI съездларининг коммунизмнинг моддий-техника базасини яратиш ва янги киши—коммунистик жамият кишисини тарбиялаш тўғрисидаги тарихий қарорларини муваффақиятли равишда амалга оширмоқдалар.

Кишиларни коммунистик руҳда тарбиялаш соҳасидаги вазифаларни амалга оширишда совет мактаби ғоят катта роль ўйнайди.

Коммунистик партия, унинг ленинчи Марказий Комитети, шахсан ўртоқ Н. С. Хрушчев мамлакатда халқ маорифи ишини янада такомиллаштириш, мактабда ўқув-тарбия жараёнларини тубдан яхшилашга доимий ғамхўрлик кўрсатиб келмоқдалар. СССР Олий Советининг мактаблар ишини қайта қуриш юзасидан конкрет тадбирлар белгилаган «Мактабнинг турмуш билан боғланишини мустаҳкамлаш ва СССРда халқ маорифи системасини янада ривожлантириш тўғрисида»ги Қонуни ана шу ғамхўрликнинг яна бир ифодаси бўлди.

«Мактабни қайта қуришдаги асосий иш шу бўлдики, — деб таъкидлади Н. С. Хрушчев ўқитувчиларнинг Бутунроссия съездидаги нутқида, — ўқитиш ижтимоий фойдали унумли меҳнат билан қўшиб олиб бориладиган бўлди ва мактабнинг тарбиявий иши кучайтирилди».

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети пленуми қайд қиладики, СССР Олий Совети ва Ўзбекистон ССР Олий Советининг «Мактабнинг турмуш билан боғланишини мустаҳкамлаш ва халқ маорифи системасини янада ривожлантириш тўғрисида» чиқарган Қонунларининг бажарилиши юзасидан республикада мунтазам ва планли равишда иш олиб борилмоқда. Партия ташкилотларининг халқ маорифига раҳбарлиги кучайтирилганлиги сабабли ўтган ўқув йилида болаларни ўқитиш ва тарбиялаш ишлари анча яхшиланди.

1960 — 1961 ўқув йилида саккиз йиллик таълимнинг янги ўқув планлари ва программалари асосида республикадаги биринчи — олтинчи синфларнинг бир миллиондан ортиқ ўқувчиси таълим олади. 537 умумтаълим мактаби ишлаб чиқариш таълими берадиган меҳнат политехника ўрта мактабларига айлантирилди.

(ДАВОМИ ИККИНЧИ БЕТДА)

Спорт саройида митинг

Москва, 20 октябрь. (ТАСС). Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг XV сессиясидаги совет делегациясининг ишига бағишланиб, бугун Лужникидаги Спорт саройида пойтахт меҳнаткашларининг кўпминг кишилик митинги бўлди.

Митингда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг XV сессиясидаги Совет делегациясининг бошлиғи СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев катта нутқ сўзлади.

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ IV ПЛЕНУМИНИНГ ҚАРОРИ

„Мактабнинг турмуш билан боғланишини мустаҳкамлаш ва Ўзбекистон ССРда халқ маорифи системасини янада ривожлантириш тўғрисида“ги Қонуннинг бажарилиши ҳақида

(БОШИ БИРИНЧИ БЕТДА)

Мактаб тўғрисидаги Қонунни амалга оширишнинг дастлабки якунларидан бири шу бўлдики, республика мактабларида машғулотлар бир сменага кўчирилди. Бу болаларга муваффақиятли равишда таълим-тарбия бериш учун анча қулай шарт-шароитлар яратиб беради. 1720 маъмурий ва бошқа бинолар мактабларга берилди. Оталик ташкилотлари 200 мингдан ортиқ ўқувчи сиғадиган 5 мингга яқин синфхоналари қуриб берди. Колхозларнинг меҳнати ва маблағи ҳисобига 39,8 минг ўқувчига мўлжалланган 135 та янги мактаб биноси қуриб берилди. Давлат капитал маблағлари ҳисобига қарийб 20 минг ўқувчи сиғадиган янги мактаб бинолари қурилди. Буларнинг барчаси 1960 — 1961 ўқув йилидан бошлаб республикадаги 6382 мактабдан 5824 тасида машғулотларни бир сменага кўчириш имкониятини берди, бу ҳамма мактабларнинг 91 процентдан ортиқроғини ташкил этади, эндиликда 1475 минг ўқувчидан 1305 минг ўқувчи биринчи сменада таълим олади. Бухоро ва Сурхондарё областларининг партия ҳамда совет ташкилотлари, халқ маорифи бўлимлари барча шаҳар ва қишлоқ мактабларини бир сменали машғулотларга кўчиришни таъмин этдилар. Андижон, Самарқанд, Хоразм, Фарғона, Тошкент областларида ва Қорақалпоғистон автоном республикасида ҳам бу соҳада катта ишлар қилинди. Тошкент шаҳридаги мактабларда машғулотларнинг кўп сменада олиб борилиши анча қисқарди.

Мактаб-интернатлар республика меҳнаткашларига ғоят манзур бўлди. Ҳозир Ўзбекистондаги 85 мактаб-интернатда 18740 бола таълим олмоқда. Шу билан бирга ота-оналар учун ишлаб чиқаришда ғоят қулай шароитлар яратиб берадиган куни узайтирилган мактаблар ва группалар ташкил этилмоқда.

Саккиз йиллик мактабларнинг ўқувчилари меҳнат ва политехника соҳасида тобора мустаҳкамроқ малака ҳосил қилмоқдалар, ўз-ўзига хизмат қилишга ўрганмоқдалар, моддий ноз-неъматларни ишлаб чиқаришда бевосита иштирок этишга интилмоқдалар. Ўрта мактабларни тамомлаб чиққан ўқувчиларнинг йил сайин кўплаб фабрика ва заводларга, колхоз ва совхозларга ишга бораётганлиги ана шундан далолат беради.

Республика партия ташкилотларининг раҳбарлигида мактабларни малакали ўқитувчи кадрлар билан таъминлаш соҳасида ҳам катта иш қилинди. Ўзбекистонда 90 минг кишига яқин халқ ўқитувчилари армияси бор. 1960 йилнинг ўзида республика мактабларига махсус педагогик маълумотли 3580 ўқитувчи ишга келди. 8 мингга яқин ўқитувчи ёз давомида малака ошириш курслари ва семинарларида таълим олди.

Коммунистик партия ва Совет ҳукумати халқ ўқитувчилари меҳнатини юксак қадрламоқда. Республика ўқитувчилар съезди делегатлигига сайланиш шарафига муяссар бўлган 951 ўқитувчининг Совет Иттифоқи орден ва медаллари билан мукофотланганлиги ана шунинг яна бир ёрқин далили бўлди.

Шу билан бирга Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети пленуми қайд қиладики, мактаб тўғрисидаги Қонунни амалга ошириш юзасидан республикада қилинган ишлар ҳозирги талабларга жавоб бермайди.

Республикада давлат умумтаълим плани қониқарсиз бажарилмоқда. Мактаб ёшидаги болаларнинг талай қисми йилдан-йилга ўқишга жалб қилинмай қолиб кетмоқда, ўқувчиларнинг ўқишни ташлаб кетиш ҳоллари, айниқса маҳаллий миллат қизларининг мактабни битирмасдан кетиб қолиш ҳоллари содир бўлмоқда.

Шу ўқув йилида Сурхондарё областида V—X синфларга 2,5 мингдан ортиқ бола, Қорақалпоғистон АССРда 2600 дан ортиқ бола, Фарғона областида эса 8—10 синфларга 2274 бола тортилмай қолган.

Пленум республикада балоғатга етмаган ўқувчи қизларни ўқишдан қолдириб, турмушга чиқариш сингари шармандали фактлар содир бўлаётганига сира тоқат қилиб бўлмайди, деб ҳисоблайди. Бироқ, айрим маҳаллий партия, совет, комсомол ташкилотлари, халқ маорифи бўлимлари бунга сиёсий нуқтаи назардан тўғри баҳо бера билмаётирлар, ўтмишнинг феодал қолдиқларига қарши кескин кураш олиб бормаётирлар, умумтаълим планининг бажарилиши, қизларга таълим-тарбия беришдаги жиддий нуқсонларни тугатиш учун зарур тадбирларни кўрмаётирлар.

Саккиз йиллик мактаблар ташкил этиш юзасидан суст иш олиб борилмоқда. 2680 етти йиллик мактабдан 640 тасигина саккиз йилликка айлантирилди. Ўқувчилар сони кам бўлган, яхши жиҳозланмаган ва ўқитувчилар билан тўла таъмин этилмаган бошланғич мактабларни йириклаштириш ишида ҳам сусткашлик кўрсатилмоқда. Бундай мактаблар сони эса республикадаги барча мактаблар тармоғининг қарийб 40 процентини ташкил этади.

Республикадаги бир қатор областларда барча мактабларни бир сменали машғулотга кўчириш юзасидан мавжуд имкониятлардан тўла фойдаланилмаётир. Тошкент областида 73 шаҳар ва 97 қишлоқ мактаби, Фарғона областида 45 шаҳар ва 25 қишлоқ мактабида, Қорақалпоғистон АССРда 21 шаҳар ва 9 қишлоқ мактабида ҳануз икки сменада машғулотлар ўтказилмоқда.

Кўпгина мактабларда ўқув-тарбия ишлари ҳозирги талаблар даражасида эмас. Бунинг натижасида республика мактабларида бир синфда икки йил ўқиётган ўқувчилар сони юз минг кишидан ортиқ. Бир қатор мактабларда ўқувчиларнинг давомати паст.

Ўқувчиларга ишлаб чиқариш меҳнат таълими бериш ишини ташкил этишда жиддий камчиликларга йўл қўйилмоқда. 537 ўрта мактабдагина ишлаб чиқариш таълими ташкил этилган. Бу мактабларнинг ҳам кўпчилигида ўқув-тарбия процесси қониқарсиз аҳволда. Республика Госплани, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, область ижроия комитетлари, республика Халқ хўжалиги кенгаши ва Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги турли касблар бўйича ўқувчилар тайёрлашни аниқлашда, устахоналар ва ўқув цехлари ташкил этишда, программалар тузишда, инструкторлар тайёрлашда республика экономикасини ривожлантиришнинг перспектив планига биноан кадрларга бўлган талабни эътиборга олмаётирлар. Ишлаб чиқариш таълими бериш юзасидан инструкторлар тайёрлаш иши ёмон аҳволда. Малакали ўқитувчилар ва мастерлар етишмаётир. Кўпгина мактабларда зарур моддий-техника база яратилмаган. Жиҳозлар, асбоблар, хомашё ва материаллар етишмаётир.

Ишлаб чиқаришда банд бўлган кишиларнинг, ишчи ва қишлоқ ёшларининг кечки ҳамда сиртқи мактабларда ўқишини ташкил этишда жиддий камчиликлар мавжуд. Кечки ишчи ёшлар мактаби бўйича халқ хўжалиги плани 90,9 процент бажарилган.

Мактаб-интернатлар тармоғи секин ўсмоқда. Бундай мактаблар очиш юзасидан 1959 йилга белгиланган план бажарилмади. 1960 йилда планда белгиланган 25 минг бола ўрнига Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги мактаб-интернатларига биринчи сентябргача фақат 18.740 ўқувчи қабул қилинган. Тошкент областидаги мактаб-интернатларга 1730 бола, Тошкент шаҳрида—1610, Андижонда—829, Фарғона областида — 921 бола жалб қилинмай қолган. Бу йил мактаб-интернатлар учун комплекс бинолар қурилиши жуда қониқарсиз амалга оширилмоқда. Ўзбекистон ССР Қурилиш министрлиги, Главсельстрой, Главголодностепстрой, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, область ижроия комитетлари, Тошкент шаҳар ижроия комитети мактаб-интернатлар қуриш давлат планини бажармаётирлар. Мактаб-интернатларда таълим оладиган ўқувчиларнинг ўқиши ва турмушини йўлга қўйишда жиддий камчилик ва нуқсонлар бор.

Республикадаги кўпгина мактабларда пионер ва комсомол ташкилотлари яхши ишламаётир. Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети, область, шаҳар ва район комсомол комитетлари бу ташкилотларга етарли ёрдам бермаётирлар. Ўқув-тарбия процессини яхшилашда бу ташкилотларнинг ролини оширишга етарли эътибор бермаётирлар.

Республикада ўқитувчи кадрлар тайёрлаш ва уларни тарбиялаш даражаси мактабларни қайта қуриш талабларига халигача жавоб бермайди. Ўқитувчиларнинг ярмидан кўпи олий маълумотга эга эмас, улардан бир қисми эса ўқув тарбия ишларини паст савияда олиб бормоқда. Мактабларда рус тили, чет тиллар саноат ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши асослари бўйича, шунингдек, музика, ашула, расм ўқитувчилари етишмаётир. Ўқитувчи кадрларнинг ишдан кетиш ҳоллари, айниқса узоқ районлардаги мактабларда тугатилмаган. Бунинг асосий сабаби шундаки, партия ташкилотлари, кўпгина маҳаллий Советларнинг ижроия комитетлари халқ маорифи бўлимлари ишга келган ўқитувчиларга зарур маданий-маиший шароит яратиб бермаётирлар. Кейинги икки йил мобайнида Сурхондарё областидаги мактаблардан 259 ўқитувчи, Хоразм областида юздан ортиқ ёш ўқитувчи ишдан кетиб қолган. Жойлардаги партия, совет ташкилотлари, Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги ўз мутахассислиги бўйича ишламаётган ўқитувчиларни педагогик ишга қайтариш, шунингдек йирик шаҳарлардаги ўқитувчиларни қишлоқ мактабларига ишга жўнатиш юзасидан зарур тадбирлар кўрмаётирлар.

Республика партия ташкилотлари, Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги ва унинг жойлардаги органлари хотин-қиз ўқитувчиларни раҳбарлик ишларига жуда камдан-кам кўтармоқдалар.

Республикада педагогика фани ҳозирги вақтгача мактабларни қайта қуриш ишида ўз ўрнини эгаллаётгани йўқ. Ўзбекистон педагогика фанлари илмий-текшириш институти, университетлар ва педагогика институтларидаги педагогика ва методика кафедралари мактаблар ва ўқитувчилар билан мустаҳкам алоқа ўрнатмасдан ишламоқдалар, улар асосан унча катта аҳамиятга эга бўлмаган тема ва масалалар юзасидан иш олиб бормоқдалар. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси республикада педагогика фанини ривожлантириш вазифаларидан четда турмоқда.

Область партия комитетлари, шаҳар, район партия комитетлари, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, область, шаҳар ва район ижроия комитетлари, Ўзбекистон ССР соғлиқни сақлаш, савдо ва маориф министрликлари, Ўзбекбирлашув ўқувчиларга медицина хизмати кўрсатиш ва умумий овқатланишни ташкил этиш масалалари билан ҳамон қониқарсиз шуғулланмоқдалар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети пленуми қарор қилади:

1. Область, шаҳар ва район партия комитетлари, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига, область шаҳар ва район ижроия комитетларига, Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги ва Госпланига мактаблардаги барча ишларни «Мактабнинг турмуш билан боғланишини мустаҳкамлаш ва Ўзбекистон ССР халқ маорифи системасини янада ривожлантириш тўғрисида»ги Қонунга мувофиқ қайта қуришни таъминлаш юклатилсин. 1961 йил 1 сентябргача республикадаги саккиз йиллик таълимга ўтиши лозим бўлган етти йиллик мактабларнинг ҳаммаси саккиз йиллик мактабга айлантирилсин, I—IV синфлари бўлган бошланғич мактабларни йириклаштириш ва мустаҳкамлаш юзасидан тадбирлар кўрилсин, бундай мактаблар аҳоли яшайдиган унча катта бўлмаган пунктлардагина қолдирилсин.

Ўқитилиши лозим бўлган мактаб ёшидаги болаларни ҳисобга олиш тубдан яхшилансин. Мактаб ёшидаги барча болаларни ўқишга тортиш бўйича халқ хўжалиги планларини бажариш ва ўқувчилар контингентини, айниқса маҳаллий миллат қизларининг уларнинг тўла маълумот олгунларича мактабларда сақланишига эришилсин. Партия, совет, комсомол ташкилотлари, Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги ва маъмурий ташкилотларга умумтаълим қонунини бузувчиларга нисбатан кескин кураш олиб бориш, қизларни ўқишдан қолдирадиган шахсларни қаттиқ жавобгарликка тортиш мажбурияти юклатилсин.

2. Область, шаҳар ва район партия комитетларига, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига, область, шаҳар ва район ижроия комитетларига, Ўзбекистон ССР Маориф министрлигига, Тошкент темир йўли бошқармасига, республикадаги барча министрликлар ва бошқармаларга 1961—1962 ўқув йилининг бошланишига қадар республикадаги барча шаҳар ва қишлоқ мактабларини бир сменалик машғулотга кўчириш топширилсин.

3. Ўзбекистон ССР Маориф министрлигига умумтаълим мактабларида ўқув-тарбия ишларини кескин яхшилаш, дарсларни ўтказиш методларини такомиллаштириш, ўқувчиларни уйга вазифалар бериш билан ҳаддан ташқари банд қилиб қўйишни тугатиш, ўқувчиларда мустақилликни кенг равишда ривожлантириш ва шу асосда уларнинг билим ва малакаларини ошириш, амалий фаолиятга тайёрлашни яхшилаш юзасидан зарур тадбирлар кўриш мажбурияти юклатилсин.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети пленуми партия, комсомол ташкилотлари ва республикадаги халқ маорифи ходимлари диққатини ўқувчи ёшларни шонли революцион традициялар, коммунизм ишига садоқат, пролетар интернационализми ва совет ватанпарварлиги руҳида тарбиялаш ишларини кучайтиришга, миллий мактабларда халқлар дўстлигини мустаҳкамлашнинг қудратли қуроли бўлган рус тилини ўргатишни янада яхшилашга жалб қилади. Ёшларни юксак ахлоқлик, коммунистик психология ва хулқли қилиб тарбиялаш, ўтмиш сарқитларининг барча кўринишларига муросасиз қилиб тарбиялаш зарур. Ўқувчилар ўртасида атеистик тарбияни яхшилаш лозим.

4. Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг бюроси ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Ўзбекистонда музика таълимини яхшилаш ва музика санъатини янада ривожлантириш юзасидан ишлаб чиққан тадбирларини маъқуллаб, Марказий Комитет пленуми республика партия ва совет ташкилотларига, Ўзбекистон ССР Маориф ва Маданият министрликларига ўқувчиларга эстетик тарбия бериш ишини тубдан яхшилашга қаратилган ана шу вазифаларни муваффақиятли ҳал этиш юзасидан зарур тадбирлар кўришни топширади.

5. Партия ишининг муҳим участкаларидан бири — ўсиб келаётган ёш авлодни оилада тарбиялашнинг моҳиятига алоҳида эътибор бериб, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети пленуми партия ташкилотлари диққатини барча меҳнаткашларда болаларнинг ўқиши ва ахлоқига жавобгарлик ҳиссини кучайтириш соҳасида идеология ишларини қизитиб юбориш, мактаб таълимининг янги системасини кенг пропаганда қилишни йўлга қўйиш зарурлигига қаратади.

6. Таълимнинг иккинчи босқичига оид мактабларни ташкил этиш соҳасидаги жиддий камчиликлар борлигини қайд қилиб ҳамда КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг барча ишчилар ва колхозчиларнинг ўрта маълумот олишлари ҳақида максимум даражада партия ва давлат ғамхўрлиги кўрсатиш керак, деган кўрсатмаларига асосланиб бу вазифани меҳнат унумдорлигини оширишнинг энг муҳим шарти деб ҳисоблаб Ўзбекистон КП Марказий Комитети область, шаҳар ва район партия комитетлари, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, область, шаҳар ва район ижроия комитетлари, Маориф министрлиги, республика Халқ хўжалиги кенгаши, қишлоқ хўжалик министрлиги ҳамда республиканинг бошқа министрликлари ва бошқармалари зиммасига қуйидаги вазифаларни юклайди:

а) ишчи ва қишлоқ ёшлари мактаблари тармоғини янада ривожлантириш, қатнаб ўқийдиган ва сиртқи мактаблар тармоғини янада ривожлантириш ва уларга ёш ишчи ва колхозчиларни жалб қилиш юзасидан белгиланган халқ хўжалиги планлари топшириқларининг сўзсиз бажарилиши таъминлансин;

б) ишлаб чиқаришдаги ёшларнинг ишдан ажралмаган ҳолда муваффақиятли ўқиши учун зарур бўлган барча шароитларни яратиш, бунинг учун белгиланган барча енгилликларга қатъий риоя қилиш, ўқувчиларнинг мактаблардан кетиб қолиш ҳолларига қарши кескин кураш олиб бориш;

в) сменали ҳамда мавсумий қатнаб ўқийдиган ва сиртқи мактаблар ташкил этиш практикасини кенг қўллаш, уларнинг моддий-ўқув базасини мустаҳкамлаш;

г) ишчи ва қишлоқ ёшлари мактабларида ўқув-тарбия ишининг сифатини тубдан яхшилаш; бу мактабларда таълимни юксак савияга кўтаришни таъминлаш, уларда ишлаш учун малакали педагог кадрлар юбориш.

Область партия комитетларига, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига, область ижроия комитетларига, Тошкент шаҳар партия комитети ва шаҳар ижроия комитетига, маориф, қишлоқ хўжалиги министрликлари, халқ хўжалиги кенгаши ва Ўзбекистон ССР Госплани билан биргаликда моддий-ўқув базасига эга бўлган, IX—XI синфлари бўлган мустақил ишчи ва қишлоқ ёшлари мактаблари ташкил этиш ва уларда ўрта маълумотга эга бўлмаган ишчи ва колхозчиларнинг сменали ўқишини ташкил этиш юзасидан тадбирлар ишлаб чиқиш ва уч ойлик муҳлат ичида ўз таклифларини Ўзбекистон КП Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети кўриб чиқиши учун топшириш вазифаси юклатилсин.

7. Коммунизм қурувчиларнинг ҳар томонлама маълумотли ва етук ёш авлодини тарбиялашга даъват этилган янги олий типдаги мактаб-интернатлар моҳиятига алоҳида эътибор бериб, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Пленуми партия, совет, хўжалик ва касаба союз ташкилотларига, халқ маорифи бўлимларига мактаб-интернатларнинг 1959—1965 йилларга мўлжалланган планини сўзсиз бажаришни, мактаб-интернатлар тармоғини ва ўқувчиларини кўпайтириш планини эса 1960 йил 1 декабргача сўзсиз бажариш учун ҳамма чораларни кўришни таклиф этади. Мавжуд мактаб-интернатларнинг базаларини янада кенгайтириш, уларнинг ҳар бири қошида тўла комплексли бинолар ташкил этиш таъминлансин.

Типовой саккиз йиллик ва ўн бир йиллик мактаблар учун зарур комплекс биноси бўлмаган майда мактаб-интернатлар очиш ва болалар уйларини тегишли тайёргарлик кўрмасдан туриб мактаб-интернатларга айлантириш сингари нотўғри практика қоралансин.

8. Ўз кучлари ва маблағлари ҳисобига мактаблар ва мактаб-интернатлар қурган Тошкент область Орджоникидзе районидаги «Қизил Ўзбекистон», Қуйи Чирчиқ районидаги Дмитров номли, Фарғона область Охунбобоев районидаги «Фарғона», Сурхондарё область, Денов районидаги «Москва» ва бошқа илғор колхозларнинг ватанпарварлик ташаббуси маъқуллансин. Область партия комитетларига, Қорақалпоғистон АССР министрлар Советига, область ижроия комитетларига, Ўзбекистон ССР Госпланига ва Ўзбекбирлашувга колхозларни зарур бўлган қурилиш материаллари ва техника раҳбарлигини таъминлаб, ана шу қимматли ташаббусни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш топширилсин.

9. Ўзбекистон ССР қурилиш министрлиги, Главсельстрой, Главголодностепстрой, партия ва совет ташкилотларига мактаб-интернатлар учун комплекс бинолар қуриш ва ишга тушириш планини бажариш, бу объектларни биринчи навбатдаги муҳим объектлар сифатида белгиланган муддатларда битказиш юзасидан кескин тадбирлар кўриш мажбурияти юклатилсин.

10. Ўзбекистон ССР Госстройига умумтаълим мактаблари, мактаб-интернатлар учун комплекс биноларнинг ўқув-тарбия ишларини мактаб тўғрисидаги талаблари нуқтаи назаридан таъмин этадиган ва республика областларидаги иқлим шароит хусусиятларини ҳисобга олган янги, такомиллашган типовой лойиҳаларни ишлаб чиқишни тезлаштириш мажбурияти юклатилсин.

Мактаб-интернатларнинг асосий типлари қуйидагича белгилансин: саккиз йилликлари — 240 ва 480 ўқувчига, ўн бир йилликлари — 330 ва 660 ўқувчига.

11. Партия, совет, комсомол, касаба союз ташкилотларига ва халқ маорифи бўлимларига мактаб-интернатларда ўқув-тарбия иш даражасини янада яхшилаш, уларни тажрибали раҳбар кадрлар, ўқитувчилар ва мураббийлар билан таъминлашга алоҳида эътибор бериш, ўқувчиларнинг соғлом турмуши ва маданий дам олишини ташкил этиш юзасидан зарур бўлган барча шароитларни яратиб беришни таъминлаш мажбурияти юклатилсин.

12. Куни узайтирилган мактаблар ўқувчиларни тарбиялаш ва ота-оналарнинг ишлаб чиқаришда унумли меҳнат қилишида яхши шароитлар яратиб берганлигига катта эътибор бериб, пленум область, шаҳар, район партия комитетларига, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига, область, шаҳар ва район ижроия комитетларига, Ўзбекистон ССР Маориф министрлигига куни узайтирилган мактаблар ва группалар тармоқлари ва улардаги контингентни ошириш юзасидан белгиланган планни сўзсиз бажариш ва уларни малакали педагоглар ҳамда мураббийлар билан таъминлаш мажбуриятини юклайди.

13. Область, шаҳар ва район партия комитетларига, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига, область, шаҳар ва район ижроия комитетларига, Ўзбекистон ССР соғлиқни сақлаш, савдо ва маориф министрликларига, Ўзбекбирлашувга ўқувчиларга, болалар уйлари ва мактаб-интернатларда таълим олаётганларга медицина хизмати кўрсатишни тубдан яхшилаш, шунингдек мактабларда санитария-гигиена юзасидан назорат ўрнатиш ҳамда 1960 йил тўртинчи квартали давомида барча мактабларда сифатли таомлар тайёрлаш ва ишнинг мактаб-интернатларда, куни узайтирилган мактаблар ҳамда группаларда қандай йўлга қўйилганлигига алоҳида эътибор бериш юзасидан зарур бўлган барча тадбирларни кўриш топширилсин.

14. Республика халқ хўжалигининг ўрта меҳнат политехника таълимига эга бўлган малакали ишчи кадрларга иҳтиёжини аниқлаш ишлари қониқарсиз олиб борилаётганини қайд қилиб, пленум область партия комитетларига, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига, область ижроия комитетларига, Тошкент шаҳар партия комитети ва шаҳар ижроия комитетига, Ўзбекистон ССР Госплани ва маориф министрлигига қуйидагиларни юклайди:

а) республика Халқ хўжалиги кенгаши ва Узглавместпром билан биргаликда республика саноатининг малакали ишчи кадрларга бўлган талабини унинг тараққиёт перспективалари ва саноат касблари бўйича ишлаб чиқариш таълими берадиган ўрта мактабларнинг профилларини ҳисобга олиб ва мактабни битирган ўқувчиларнинг саноат ишлаб чиқаришининг турли соҳаларида ишга жойлашишларини таъминлаш нуқтаи назаридан аниқласинлар;

б) Ўзбекистон ССР қишлоқ хўжалиги ва сув хўжалиги министрликлари билан биргаликда совхозлар, колхозлар, сув хўжалик ташкилотлари ривожланишининг перспективасига қараб уларнинг малакали ишчи кучига бўлган эҳтиёжлари ва мактабларни битирувчиларнинг қишлоқ хўжалигининг турли соҳаларида ишга ўрнаштирилишини таъминлаш учун ишлаб чиқариш таълими берадиган ўрта мактабларнинг қишлоқ хўжалиги касблари бўйича профиллари аниқлансин;

в) Ўзбекистон ССР қурилиш министрлиги, Главголодностепстрой, Узглавсельстрой билан биргаликда республикада қурилишни авж олдириш перспективалари ҳисобга олингани ҳолда, малакали қурувчи ишчи кадрларга бўлган талаб ва мактабларни битирган ўқувчиларнинг қурилишларга ҳамда қурилиш ташкилотларига ишга жойлаштирилишини таъминлаш учун мактабларнинг қурувчилик касби бўйича ишлаб чиқариш профиллари аниқлансин;

г) Ўзбекистон ССР савдо, алоқа министрликлари ва Ўзбекбирлашув билан биргаликда савдо ва алоқани тараққий эттиришнинг перспективаси ҳисобга олингани ҳолда халқ хўжалигининг шу соҳаларига малакали ходимларга бўлган эҳтиёж ва мактабларни битириб чиққан ўқувчиларнинг савдо ҳамда алоқа ташкилотларига ишга жойлаштирилишини таъминлаш учун ишлаб чиқариш таълими берадиган мактабларнинг профиллари аниқлансин;

д) Ўзбекистон ССР соғлиқни сақлаш ва маданият министрликлари билан биргаликда мактабларни битирган ўқувчиларнинг соғлиқни сақлаш, маориф ва маданият муассасаларига ҳамда ташкилотларига ишга жойлаштирилиши ҳисобга олиниб, ишлаб чиқариш таълими берадиган мактабларда медицина ҳамширалари, кутубхоначилар ва маданий-оқартув муассасаларининг бошқа ходимларини тайёрлаш ташкил этилсин;

е) 1961 йил 1 сентябргача ишлаб чиқариш таълими берадиган ўрта мактаблар сони 1000 га етказилсин, 1963 йил 1 сентябргача эса умумий таълим ўрта мактабларини ишлаб чиқариш таълими берадиган мактабларга айлантириш билан боғлиқ бўлган барча ишлар тугаллансин, бунинг учун зарур моддий-ўқув базаси яратилсин ва кадрларга бўлган талабга мувофиқ мактабларнинг профили аниқлансин;

ж) колхозлар ва совхозлардаги ўқувчилар бригадаларида, корхоналардаги ишлаб чиқариш ва ўқув цехларида, мактаблар ва мактаблараро ўқув ишлаб чиқариш устахоналари ҳамда ўқув-тажриба хўжаликларида ўқувчиларнинг ижтимоий фойдали меҳнат билан шуғулланишлари ҳар томонлама кенгайтирилсин ва бу соҳадаги ишлар ўқув-тарбия вазифаларига бўйсундирилсин.

Ўқув тажриба участкаларига эга бўлмаган барча мактаблар уч ойлик муддатда ер участкалари билан таъминлансин.

15. Ўзбекистон ССР Халқ хўжалиги кенгашига ва қишлоқ хўжалик министрлигига, Ўзбекистон ССР маориф министрлиги ва Госплани билан келишилган ҳолда, саноат ва қишлоқ хўжалиги корхоналарида 1961—1965 йилларда зарур миқдорда ўқув цехлари, участка ва пролетлари, шунингдек ўқувчиларнинг ишлаб чиқариш таълимини ташкил этиш учун ўқув тажриба хўжаликлари ташкил этиш, уларни хомашё, материаллар, техника, машиналар, асбоблар, уруғликлар, шунингдек малакали мутахассислар, ишлаб чиқариш таълимининг раҳбарлари билан таъминлаш мажбурияти юклатилсин.

16. Область партия комитетларига, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига, область ижроия комитетларига, Тошкент шаҳар партия комитети ва шаҳар ижроия комитетига, Ўзбекистон ССР маориф министрлиги ва Госпланга уч ойлик муддатда моддий-ўқув техника базаси талабга жавоб берадиган 9—11 синфли ишлаб чиқариш таълими берадиган алоҳида ўрта мактаблар ташкил этиш юзасидан ўз таклифларини кўриб чиқиш учун Ўзбекистон КП Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советига топширишлари юклатилсин.

17. Ўзбекистон ССР Олий ва ўрта махсус таълим министрлиги, Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги ва Госпланга мактаб тармоқлари ва ўқувчилар контингентини, шунингдек республикадаги барча мактабларни 1965 йилгача олий маълумотли ўқитувчилар билан таъминлашни назарда тутиб, ўқитувчи кадрлар тайёрлаш перспектив планини ишлаб чиқиш; университетлар ва педагогика институтларининг ўқув планлари ва программаларини мактаб тўғрисидаги Қонунга мувофиқ мактабларда ва мактаб-интернатларда таълим ва тарбия ишларини ҳозирги талаблар даражасида олиб бораоладиган ўқитувчилар ва мураббийлар тайёрлашни таъминлайдиган кадрлар етиштирилсин; студентларнинг ғоявий-сиёсий тарбияси юксак даражага кўтарилсин, айрим студентларнинг ўқув юртини тамомлагандан кейин республиканинг узоқ районларига ишга боришдан бош тортиш фактлари қатъиян тугатилсин.

Пленум партия ва совет ташкилотлари, халқ маорифи бўлимлари диққатини хотин-қиз ўқитувчиларни халқ маорифи системасидаги раҳбарлик ишларига дадиллик билан кўтариш зарурлигига жалб қилади.

18. Бухоро область, Қоракўл районидаги партия ташкилотларининг барча жамоатчиликни ўқитувчиларга зарур маданий-маиший шароитлар яратиб беришга сафарбар этишдек қимматли ташаббусини қайд қилиб, пленум Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюросига, область, шаҳар ва район партия комитетларига, Ўзбекистон ССР ва Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советларига, область, шаҳар ва район ижроия комитетларига ана шу ташаббусни қўллаб-қувватлаш ва кенг оммалаштириш, ўқитувчиларга маданий-маиший шароитлар яратиб бериш масалаларини ҳамма жойда ҳал этишни топширади.

19. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети пленуми мактабларда барча фанлар бўйича ўқитишнинг ғоявий савиясини оширишни партия ташкилотларининг энг муҳим вазифаси деб ҳисоблайди. «Сиёсий билимлар асоси» курсининг жорий қилиниши муносабати билан ёшларнинг коммунистик қурилиш соҳасидаги энг муҳим вазифалар билан, Маркс, Энгельс, Лениннинг коммунизм ҳақидаги таълимоти билан чуқурроқ танишишларига, замонанинг проблемаларини тўғри тушунишларига, ўзида коммунизм қуриш ва коммунизм даврида яшаши керак бўлган янги киши фазилатларини кун сайин тарбиялашига алоҳида эътибор бериш зарур. Мактабнинг турмуш билан боғланишини мустаҳкамлаш ва Ўзбекистон ССРда халқ маорифи системасини янада ривожлантириш тўғрисидаги Қонунни муваффақият билан амалга оширишнинг энг муҳим шарти ўқитувчиларнинг ғоявий-сиёсий тарбиясини кучайтиришдан иборатдир.

20. Ўзбекистон ССР Маориф министрлигига, Ўзбекистон ССР Олий ва ўрта махсус таълим министрлигига, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Президиумига республикада педагогика фани савиясини ошириш учун барча зарур чораларни кўриш, янги дарсликлар, ўқув программалари ва қуролларини мактабларнинг таълимнинг янги системасига ўтиш муддатларига етказиб бериш топширилсин.

21. Ўзбекистон ССР Маданият министрлигига болалар бадиий, ҳужжатли ва ўқув кинофильмлари сериялари, шунингдек театр спектакллари яратиш, ўсиб келаётган ёш авлодни совет ватанпарварлиги, социалистик интернационализм, халқлар дўстлиги руҳида тарбиялайдиган болалар бадиий ва илмий-оммабоп адабиётларини нашр этишни кўпайтириш ва унинг сифатини яхшилаш таклиф этилсин.

22. Узсовпроф ва республикадаги барча касаба союз ташкилотларига мактабларни қайта қуриш ишида, болаларни ўқитиш ва тарбиялаш ишларида халқ маорифи бўлимларига ёрдамни кучайтириш, ўқитувчиларнинг маданий-маиший эҳтиёжларини таъминлаш учун доимий ғамхўрлик кўрсатиш, мактаблардаги касаба союз ташкилотлари ишини яхшилаш мажбурияти юклатилсин.

23. Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети, область, шаҳар ва район комсомол комитетларига мактабларда олиб бориладиган ўқув-тарбия ишларининг аҳволи билан чуқурроқ танишиш, мактаблардаги пионер ва комсомол ташкилотлари фаолиятини яхшилаш учун уларга кун сайин ёрдам бериб бориш, уларнинг иш форма ва методларини янада мароқли ва ранг-баранг бўлишини таъминлаш мажбурияти юклатилсин.

* * *

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети пленуми партия ташкилотларини, барча коммунистларни, саноат ва қишлоқ хўжалиги ходимларини, ўқитувчиларни, барча халқ зиёлиларини КПСС XX ва XXI съездларининг тарихий қарорлари ҳамда мактабнинг турмуш билан боғланишини мустаҳкамлаш ва халқ маорифи системасини янада ривожлантириш тўғрисидаги Қонуннинг амалга оширилиши учун олиб борилаётган курашда активлик ва ижодий ташаббусни янада юксак даражага кўтаришга чақиради.

Пленум партия, совет, хўжалик, касаба союз, комсомол ташкилотлари, халқ маорифи ходимлари, республиканинг барча меҳнаткашлари ўсиб келаётган ёш авлодни коммунизм руҳида тарбиялашдек олижаноб ишда янги катта музаффақиятларга эришадилар, деб ишонч билдиради.

Н. С. ХРУШЧЕВ нутқи

(БОШИ БИРИНЧИ БЕТДА)

Агар илгари, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тузилган даврда беш буюк давлат: Америка Қўшма Штатлари, Совет Иттифоқи, Хитой, Англия ва Франция ҳисобга қўшилган бўлса, энди бу буюк давлатларнинг рўйхати, табиийдирки, анча кенгайди. Албатта, ҳозир Франция ва Англияни шу рўйхатга қўшган вақтда Ҳиндистонни ва Индонезияни ҳам қўшмаслик мумкин эмас. Халқ Хитойининг ҳуқуқларини тиклаш тўғрисида гапирмасам ҳам бўлади.

Ўзларининг ғаразли группавий манфаатларини кўзлаб ҳаракат қилаётган мустамлакачи империалистик давлатлар Бирлашган Миллатлар Ташкилотини тузишда асос қилиб олинган нарсаларнинг баъзи бирини бузишга муваффақ бўлдилар. Улар Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Уставини четлаб ўтиб, ҳаракат қила бошладилар. Уставда, Хавфсизлик Кенгаши энг муҳим масалаларни беш буюк давлат — Хавфсизлик Кенгашининг доимий аъзолари якдиллик билан ҳал қилишлари лозимлиги шарт қилиб қўйилган эди. Ғарб давлатларининг вакиллари ўз қарорларини ўтказишга муваффақ бўлолмаганларидан кейин, бошқача йўл билан ҳаракат қилиб, бу масалаларни тўппа-тўғри Бош Ассамблеянинг сессиясига олиб чиқа бошладилар.

Шундай қилиб, улар тинчликни таъминламоқ учун Хавфсизлик Кенгашига асос қилиб олинган энг муҳим принципни — якдиллик принципини бузмоқдалар. Улар бу принципни четлаб ўтдилар ва бундай масалаларни Бош Ассамблеяда саноқдаги кўпчиликнинг овози билан ёки овозларнинг учдан икки қисмидан иборат бўлган кўпчилик билан ҳал қилмоқчи бўлаётирлар. Лекин бу билан мушкулликдан чиқиб бўлмайди-ку, ахир. Улар инсониятни жаҳон миқёсида ҳарбий ҳалокатга олиб келадиган можаронинг ёриб чиқишига имкон берадиган қопқоқни очмоқдалар, холос.

Бинобарин, ҳозир Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг ташкилий структурасини шундай қилиб тузиш керакки, токи давлатларнинг уч группаси, яъни социалистик давлатлар, империалистик давлатлар ва бетараф давлатлар халқаро масалаларни ҳал қилишда баббаравар ҳуқуққа эга бўлсинлар, чунки уруш бўладими, ёки тинчлик бўладими, деган масалани ҳал қилиш кўп жиҳатдан шуларга боғлиқдир.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг структурасини ўзгартириш, дейди ўртоқ Хрушчев, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг ижроия органларига, унинг бош секретарига ҳам тўла равишда тааллуқлидир. Бир одамнинг манглайи ҳатто етти қарич бўлган тақдирда ҳам, у уч группа давлатларнинг манфаатларини объектив равишда бирданига ифодалай олмайди.

Агар Бирлашган Миллатлар Ташкилотида, Хавфсизлик Кенгашида ҳам, Ассамблеяда ҳам, Ижроия органида ҳам бирёқлама сиёсат ўтказила берса, ва давлатлар уч группасининг ҳаммасининг манфаатлари билан ҳисоблашилмаса, у ҳолда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ўзини-ўзи ўлдиради, унинг қарорларини ҳамма давлатлар ҳурматламайдиган бўлиб қолади. Бундай ҳолда давлатларнинг ҳеч қандай группаси қабул қилинган қарорларни бажаришга бошқа давлатларни мажбур қилолмайди. Бундай вазият халқаро кескинликни энг охирги даражага етказиб қўйиши мумкин, ҳатто тасодифий учқун ҳам жаҳон уруши ёнғинини бошлаб юбориши мумкин.

Иккинчи жаҳон урушидан кейин, дейди сўнгра ўртоқ Хрушчев, Германия масаласи шу вақтгача ҳал қилинмасдан қолиб келмоқда. Империалистик давлатлар сулҳ шартномаси тузишни атайин орқага сурмоқдалар. Бу билан улар Германия Демократик Республикасини тан олмоқчи эмаслар.

Н. С. Хрушчев таъкидлайдики, бу масалалар қай тарзда вужудга келган бўлса, ҳозир уларни шу тарзда ҳал қилиш, мавжуд аҳволни—иккита герман давлати мавжудлигини, иккинчи жаҳон урушидан кейин ўрнатилган чегараларнинг дахлсизлигини фақат қайд қилиб ёзиб қўйиш keрakka ўхшайди.

Ҳозирги вақтда Германия масаласидан, дейди ўртоқ Хрушчев, сиёсий мақсадларда фойдаланадиган бўлиб қолдилар, баъзи давлатларда сайлов кампанияларини ўтказиш вақтида бу масаладан фойдаланмоқдалар.

Ғарбий Германиянинг Германия Демократик Республикасига қарши кўрган чоралари — савдо тўғрисидаги шартномаларни бузганлиги ва бошқа чоралар — кескинликка олиб келади, чунки Германия Демократик Республикаси ҳам тегишли чоралар кўриши мумкин ва шуларнинг ҳаммаси бирга қўшилганида мамлакатлар ўртасидаги муносабатларни асло яхшиламайди.

Шу сабабли, АҚШ Париж кенгашини барбод қилганидан кейин Ғарб мамлакатлари билан келишиб қўйганимиздек, муносабатларни кескинлаштиришга олиб келадиган ҳаракатлар қилинмаслиги керак, низоли масалаларни ҳал қилиш йўлида янада куч ва ғайрат сарфламоқ учун, ҳар иккала герман давлати билан сулҳ шартномаси тузиш ва шу асосда Ғарбий Берлин масаласини ҳал қилиб, уни эркин шаҳарга айлантириш учун биз АҚШда президент сайловлари бўлиб ўтганидан кейин юксак доирада учрашув ўтказишни таклиф қилдик.

Сўнгра Н. С. Хрушчев мустаҳкам тинчлик йўли — ёппасига ва батамом қуролсизланиш масалаларига тўхталди.

Совет Иттифоқи, деди у, қуролсизланиш масаласи — ҳозирги замон барча ҳаётий халқаро масалаларининг негизи эканлигини қайта-қайта айтиб келди.

Империализм танҳо ҳукмронлик қилган шароитда тинчликни сақлаш мумкин бўлмас эди. Бироқ, янги ижтимоий система — капитализм ўрнини босаётган социализм системаси вужудга келиши билан аҳвол ўзгарди. Социалистик тузум — кўпроқ прогрессив тузум бўлиб, у кишилар ўртасидаги муносабатларда янги қонунлар, халқлар ва давлатлар ўртасидаги муносабатларда янги қонунлар ўрнатади. Биз аминмизки, бутун инсоният социализмга, коммунизмга келади, коммунизм шундай бир гармоник жамиятдирки, унда антагонистик синфлар бўлмайди ва у энг инсонпарвар принципга — одам одамга оға-ини, ва дўст деган принципга асосланади.

Капиталистик системани тугатиш —жамият тараққиётининг туб масаласидир Бироқ, ижтимоий тузумни ўзгартиришга давлатлар ўртасида уруш очиш йўли билан эришиш мумкин, деб фақат авантюристларгина ўйлашлари мумкин. Социал революциялар экспорт қилинмайди.

Биз хоҳлаган дунё билан эмас, балки конкрет реаллик билан, ҳозирги мавжуд дунё билан ҳисоблашиш зарур. Ҳозирги дунё — социализм мамлакатларидан, АҚШ ҳарбий блокларига кирувчи капитализм мамлакатларидан, шунингдек ҳеч қандай ҳарбий блокларга кирмаган ва бетараф сиёсат ўтказаётган мамлакатлардан иборатдир. Бинобарин, асосий халқаро проблемаларни ҳал этишнинг шундай йўлларини қидириш керакки, бу йўллар вужудга келган шароитни, турли давлатларда қарама-қарши социал системалар бир вақтда яшаётганлигини, шундай аҳволда ҳам янги жаҳон уруши имкониятини истисно қилувчи шароит вужудга келтиришни ҳисобга олсин. Ядро уруши шаҳарлар, фабрикалар, заводларни мислсиз вайрон қилган бўлур эди. Бу уруш неча юз миллион кишиларнинг ҳалок бўлишига олиб келган бўлур эди. Бу уруш кўпгина авлодлар меҳнати билан яратилган бойликларни яксон қилган ва ҳамма мамлакатларга ҳамма халқларга дахл қилган бўлур эди. Бу урушнинг оқибатлари кишиларнинг келажак авлоди ҳаётига оғир таъсир кўрсатган бўлур эди.

Биз ана шундай ёмон қисматга рози бўлсак ва жаҳон уруши хавфининг олдини олишга ҳаракат қилмасак ҳозирги ва келажак авлод олдида жиноят қилган бўлур эдик. Буни шунинг учун ҳам кечириб бўлмас эдики, социализм ишчилар қўлига, бутун меҳнаткаш халқ қўлига мудофаа учун социалистик давлатлар вужудга келгунча биз орзу қилишимиз ҳам мумкин бўлмаган кучлар ва имкониятларни берди.

Уруш ва тинчлик масалаларида бизнинг позициямиз ана шундай.

Капиталистик мамлакатлар социализмдан кучлироқ бўлганларида қуролсизланишга рози бўлур эдилар, деб ўйлаш гўллик бўлур эди. Ҳозир аҳвол шундайки, жаҳон социализм системаси ҳар ҳолда Қўшма Штатлар томонидан НАТО, СЕАТО ва СЕНТО сингари ҳарбий агрессив блокларга уюшган мамлакатлардан кучсиз эмас. Эндиликда социалистик мамлакатлар капиталистик мамлакатларга таъсир кўрсатишнинг, агар хоҳласангиз, қуролсизланишга уларни мажбур қилишнинг мисли кўрилмаган воситаларига эгадирлар.

Халқларнинг миллий-озодлик ҳаракатини, барча мамлакатларда қуролсизланиш ва тинчлик учун халқ ҳаракатининг кучини, шунингдек ҳозирги шароитда буржуазиянинг муайян қисми орасида тинчликсеварлик кайфияти мавжудлигини ҳисобга олганимизда эса, социалистик мамлакатларга, ҳар қандай ҳужумга қарши қақшатғич зарба бериш учун бизнинг моддий имкониятларимизгина эмас, шу билан бирга тинчлик учун ва зўр бериб қуролланишни тўхтатиш учун олиб бораётган курашимизга бутун дунё халқлари мадад бераётганлиги ҳам қуролсизланиш фойдасига хизмат қилмоқда.

Шунинг учун ҳам Совет ҳукумати ёппасига ва батамом қуролсизланиш таклифини илгари сурганида, у бунда реал сиёсий, иқтисодий ва маънавий омилларга таянади. Ҳамма халқлар тинчлик учун, ёппасига ва батамом қуролсизланиш учун, уруш олиб бориш воситаларини қаттиқ халқаро контроль остида тугатиш учун қатъият билан кураш олиб борсалар, жаҳон урушининг олдини олиш мумкин.

Социализм ва тинчлик кучларининг ўсиши муносабати билан, дейди сўнгра ўртоқ Хрушчев, халқаро майдондаги кучлар нисбати империализм фойдасига ҳал бўлгани йўқ. Ҳозир социализм ва тинчлик кучлари билан империализм кучларининг ажралишини ва нисбатини парламент шаблонидан фойдаланиб белгилаш хато бўлур эди. У ёки бу томонда — социализм томонда ёки империализм томонда турган давлатларнинг сони билан оқибат натижада кучлар нисбати белгиланмайди.

Кучлар нисбатини белгилаганда кўпгина омилларни иқтисодий ва ҳарбий потенциални: аҳолини ҳамда бошқа моддий ва маънавий характердаги омилларни ҳисобга олиш керак. Бунда оддий арифметика жиддий хатоларга олиб келиши мумкин.

Октябрь революцияси туфайли барпо бўлган ёш, дунёда ягона, заиф ва мустаҳкамланмаган социалистик давлат, дейди Н. С. Хрушчев, яшаш учун ўз ҳуқуқини сақлаб қола олди. Ахир ўша вақтда мамлакатимизга қарши ўн тўрт давлат курашган эди-ку.

Лениннинг: сиёсат — арифметика эмас, деган маслаҳатини доимо ёдда сақлаш керак. Советлар мамлакати ўша вақтда фақат ўз ички кучларига, ишчилар синфи ва меҳнаткаш деҳқонларгагина эмас, балки буржуа мамлакатларидаги ишчилар синфи ва жамият прогрессив табақаларининг халқаро мададига ҳам таянган эди. Бундан 43 йил илгари ана шундай бўлган эди.

Эндиликда аҳвол бутунлай ўзгариб кетди. Совет Иттифоқи ғоят катта куч бўлиб, вояга етди. Бизнинг экономикамиз равноқ топмоқда. Биз керакли миқдорда энг замонавий мудофаа воситаларини ишлаб чиқаришга қодир бўлган қудратли ва яхши жиҳозланган саноатга эгамиз. Бизда яхши йўлга қўйилган давлат аппарати бор. Биз ҳар қандай вазифаларни ҳал этишга қодир бўлган малакали инженер-техник ва илмий кадрларнинг катта армиясига эгамиз. Бизда ракета-ядро қуроллари билан қуролланган биринчи даражали замонавий армия бор. Совет фани ва техникасининг ривожланишидаги юксак прогресс бутун дунёга маълум.

Бундан ташқари биз эндиликда якка-ёлғиз эмасмиз. Европа ва Осиёда социализм йўлига ўтиб олган ва шу йўлда муваффақиятли ривожланаётган бошқа мамлакатлар бор. Бетарафлик позициясида турган ва мамлакатларнинг учдан бир қисмидан кўпроғини ташкил қиладиган мамлакатлар империализмнинг аввалги орқа томони, одам ва хомашё ресурслари етказиб берадиган жой эди. Империализм бу резервлардан маҳрум бўлди ва уларни ўтмишдаги мустамлака ҳолига қайтара олмайди.

Кучлар нисбатини белгилаганда ана шу ҳамма шароитларни ҳисобга олиш керак ва шунда ҳозир тинчлик тарафдори бўлган кучлар уруш тарафдори бўлган кучларга қараганда заифроқ эмас, балки кучлироқ эканлиги равшан бўлади.

Совет ҳукумати қуролсизланиш бўйича ўз позициясини муфассал ишлаб чиқди ва Бирлашган Миллатлар Ташкилоти олдида баён қилиб берди. Бу таклифлар ҳамма мамлакатларга ёзма тарзда юборилди. Бу таклифларнинг мақсади, мен Нью-Йоркда айтганимдек, ёппасига ва батамом қуролсизланиш тўғрисида шартномалар тузишга тайёргарлик кўришдан иборатдир. Биз шуни кўзда тутамизки, қуролсизланишнинг биринчи босқичидаёқ ядро қуролини мўлжалланган жойга элтиб қўювчи ҳамма воситалар тугатилиши, шу билан бирга ўзгалар территорияларидаги ҳарбий базалар, ҳарбий авиация ва ҳоказолар тугатилиши керак. Биз шунингдек ядро қуролининг тақиқланишини ҳамда уни ишлаб чиқариш ва синовларни тўхтатишни, унинг ҳамма запасларини йўқотишни кўзда тутамиз. Қисқаси, биз халқаро контроль остида чинакам қуролсизланиш тарафдоридирмиз.

Англия бош министри Макмиллан жаноблари Нью-Йоркда таҳминан шундай дедики, қуролсизланиш ҳақида музокаралар олиб бориш учун беш-ўн йил вақт керак.

Бироқ, зўр бериб қуролланиш тўхтатилмаётир-ку, ахир. Ҳозир уч ёки ҳатто тўрт давлат ядро қуролига эга. 5—10 йилдан кейин нима бўлади? Кўпгина давлатлар бундай қуролга эга бўладилар.

Биз қуролсизланиш сингари муҳим масалада сансалорлик бўлишига қаршимиз ва ниҳоясиз музокаралар ёрдами билан халқларни алдай олмаймиз. Бизнинг таклифларимиз мутлақо реал таклифлардир. Биз фойдали натижалар берадиган музокаралар тарафдоримиз ҳамда кишилар миясини гангитадиган ва халқларни алдайдиган музокараларга қаршимиз.

Яқинда консерваторлар партиясининг съездида, деди сўнгра Н. С. Хрушчев, Англия бош министри Макмиллан жаноблари нутқ сўзлади. У, Бош Ассамблеянинг қарийб 100 давлат раҳбарлари қатнашган ана шу «ажойиб йиғилишида» бўлганлигидан қониқиш ҳосил қилганлигини билдирди. У, ўз нутқида инсоният низоли масалаларни ҳал этишда куч ишлатиш йўлиданми, ёки музокаралар йўлидан боришни танлаб олиш олдида турибди, деб эътироф этди. Макмиллан жаноблари кескинликни юмшатиш учун низоли масалалар юзасидан музокараларни ёқлаб гапирди.

Совет ҳукумати ана шундай позицияга розидир ва биз тинч-тотув яшаш сиёсати — тактик найранг эмас, балки улуғ Ленин бизга васият қилган Совет Иттифоқининг ташқи ишлардаги бош йўлидир. Биз ана шу позицияда туриб келдик ва бундан буён ҳам шу позицияда тура берамиз!

Бироқ, Макмиллан жанобларининг кескинликни юмшатишга интилиш ҳақидаги баёноти яхши истак бўлибгина қолмаслиги учун Ғарб давлатлари томонидан конкрет ишлар қилиниши керак. Макмиллан жаноблари қуролсизланиш масаласидаги муҳокама «ишни ниҳоясига етказмаётир» деб тан олди. Бу ибратли тан олишдир. Агар Англия ҳукумати, Макмиллан жаноблари айтганидек «айни вақтда қуролсизланиш ва контроль бўлишини, қуролсизланиш ва контрольнинг ҳамма босқичларда амалга оширилишини» ҳақиқатан ҳам истар экан, биз бунга розимиз.

Мен Нью-Йоркдан жўнаб кетиш олдидан БМТ Бош Ассамблеясининг XV сессиясида қуролсизланиш тўғрисида махсус баёнот бердим. Бизнинг таклифларимиз матбуотда эълон қилинди ва жамоатчиликка маълумдир.

Биз БМТга шунингдек «Ёппасига ва батамом қуролсизланиш ҳақидаги шартноманинг асосий қоидалари» лойиҳасини ҳам тақдим қилдик. Бу лойиҳада шартнома шартларининг бажарилишини таъминлаш юзасидан халқаро контроль ва инспекциянинг қоидалари ҳам қатъий ва батафсил баён қилинган.

Сўнгра Н. С. Хрушчев мустамлака халқларига мустақиллик бериш масалаларига тўхталиб ўтди. Совет Иттифоқи, деди у, ўтган асрларнинг ёввойиликдан иборат ваҳшийлик жирканч мероси бўлган мустамлакачиликни батамом ва дарҳол тугатиш ҳақидаги масалани БМТ Бош Ассамблеясининг XV сессиясида қатъий қилиб қўйди.

Мустамлака мамлакатлари ва халқларига мустақиллик бериш ҳақидаги декларацияни Бирлашган Миллатлар Ташкилотидаги кўпгина делегациялар табрикладилар ва маъқулладилар. Декларацияни барча эрксевар халқлар қизғин қўллаб-қувватладилар. Бош Ассамблея Совет Иттифоқи томонидан илгари сурилган мустамлакачиликни тугатиш ҳақидаги масалани энг муҳим масала деб топди, бу масала Ассамблеянинг ялпи мажлисида муҳокама қилиш учун киритилди. Бу масаланинг муҳимлигини тан олиш — Совет Иттифоқи учун катта маънавий қониқишдир, мустамлакачиликка қарши курашаётган кучларнинг катта ғалабасидир.

Ўртоқ Хрушчев, ўзларини олижаноб қилиб кўрсатишга қарор қилган ва шу сабабли совет таклифини ёқлаб овоз берган империалистик мамлакатларнинг иккиюзламачилик позицияси ҳақида гапириб бундай деди: Мен огоҳлантириб қўйишни истар эдимки, империалистик давлатлар чин кўнгилдан овоз бердилар, деб ўйлаган кишилар гўл одамлар бўлиб чиқадилар. Айтиш мумкинки, якдиллик билан овоз бериш мустамлакачилардан катта кўпчиликнинг тазйиқи остида юлиб олинди.

Империалистлар балки сўзда мустамлака халқларини озод қилиш зарурлигини тан олурлар, лекин улар кўпроқ мустамлака мамлакатлари халқларига озодлик ва мустақиллик беришни кўп йилларга чўзадиган планни таклиф қилсалар керак.

Агар мустамлакачилар мустамлака халқларига мустақиллик беришга бундан буён ҳам қаршилик кўрсатсалар, ўз-ўзидан маълумки, мазлум халқлар ўз озодликлари учун курашни кучайтирадилар, ва ниҳоят улар ўз озодликларига эришадилар!

Мустамлака системасини тугатиш проблемасининг муҳим таркибий қисми, деди ўртоқ Хрушчев, Жазоир масаласидир. Бу масала Бош Ассамблеяда кун тартибининг алоҳида масаласи сифатида муҳокама қилинади.

Жазоир халқи олти йилдан кўпроқ вақтдан бери чет эл зулмидан озод бўлиш учун қаҳрамонона уруш олиб бормоқда. Француз мустамлакачилари жазоирликларнинг озодлик ва мустақилликка интилишларини ўқ ва қилич билан бостиришга уринмоқдалар. Бироқ, улар ўз озодлиги учун курашга отланган халқ иродасини синдира олмадилар ва синдира олмайдилар. Жазоир халқи фарзандларининг олижаноб кураши тобора кўпроқ халқаро обрў ва мададга эга бўлмоқда.

Жазоир масаласида Совет Иттифоқининг позицияси қандай? Бу позиция мутлақо равшандир. Биз доимо ҳамма халқларнинг ўз ҳуқуқларини ўзлари белгилашлари тарафдори, ҳар бир халқ ўз давлатининг социал ва сиёсий структурасини ўзи белгилашнинг тарафдори бўлиб келдик. Бу — Жазоирга ҳам тўла ва мутлақо тааллуқлидир.

Бош Ассамблея, деб давом этди ўртоқ Хрушчев, ўз ялпи мажлисида Конго масаласини ҳам муҳокама қилишга қарор қилди. Совет делегацияси, бошқа социалистик мамлакатларнинг делегациялари, шунингдек Осиё ва Африкадаги мамлакатларнинг кўпгина вакиллари Конгода вужудга келган аҳволга ҳамда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Секретариатининг ўйнаган номақбул ролига тўғри баҳо бердилар.

БМТ Секретариати бош секретарь Хаммаршельд раҳбарлиги остида ўтказган сиёсати натижасида БМТ дучор бўлган шармандаликни ювиб ташлаб бўлмайди. Хаммаршельд жаноблари ва унинг вакиллари қилган ҳатти-ҳаракат натижасида Конго халқи сайлаган қонуний парламент, парламент томонидан конституция асосида тузилган Лумумба жаноблари бошлиқ ҳукумат тартибсиз ва ҳаракатсиз қилиб қўйилди.

Иш Конго халқи учун фожиали тус олди. Лекин бу империалист мустамлакачиларнинг ҳамда уларга хизмат қилаётган кишиларнинг, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти бош секретарининг ниқобини йиртиб ташлади.

Мустамлакачилар сиёсатининг ҳалокатга учраши ҳеч қандай шубҳа йўқ. Конго Республикаси мустаҳкамланиб олиб, ўз мустақиллигини қатъий таъминлайдиган пайт келади.

Н. С. Хрушчев ўз нутқининг охирги қисмида бундай деди: Биз, совет кишиларининг, улуғ Совет Ватанимизнинг эътиборини ва мададини доимо сезиб турдик.

Биз мамлакатимизнинг турли томонларидан минглaрча хатлар ва телеграммалар олдик. Бу хатларда совет делегацияси ишига чин кўнгилдан муваффақиятлар тилайдилар, бизнинг делегациямиз Бош Ассамблея сессиясининг ҳамма халқлардаги халқаро кескинликни юмшатишга эришишга, инсониятни зўр бериб қуролланишдан, шармандали мустамлака қуллигидан халос қилишга ишончини мустаҳкамлаши учун ҳамма ишларни қилади, деб ишонч билдирилди. Совет кишилари Совет ҳукуматининг позициясини тўла-тўкис қўллаб-қувватладилар.

Ана шу яхши истак билан ёзилган мактубларнинг ҳаммаси бизга катта ишонч бағишлади, бутун дунёда тинчликни мустаҳкамлаш учун, замонанинг энг кечиктириб бўлмайдиган ва ҳаётий-муҳим проблемаларининг ҳал этилиши учун курашга илҳомлантирди.

Партиямиз Марказий Комитети номидан, Совет ҳукумати номидан ва шахсан ўз номимдан меҳнаткашлар коллективларига, барча совет кишиларига уларнинг яхши истаклари учун қизғин ташаккур айтишга рухсат этгайсиз.

Делегациямиз адресига тинчлик йўлидаги ишимизда муваффақиятлар тилаб ёзилган минглaрча мактуб ва телеграммалар чет эл мамлакатларидан ҳам келди. Кўпгина мактуб ва телеграммалар америкаликлардан олинди. Чет эллардаги барча дўстларимизни уларнинг қизғин истаклари учун, Бош Ассамблея XV сессиясидаги делегациямиз ишига кўрсатган мададлари учун ташаккур айтишга рухсат бергайсиз.

Совет делегацияси, дейди ўртоқ Хрушчев, Бош Ассамблеяда ўз вазифасини қандай бажарди, бу ҳақда совет халқи ҳукм чиқаради. Биз Совет Иттифоқининг манфаатларини шон-шараф ва муносиб равишда ҳимоя қилишга ҳаракат этдик. Биз Нью-Йоркка холамизнинг қуюқ зиёфатига эмас, балки ишлаш учун борганлигимизни яхши англаб, вақтни бекорга сарфламадик. Бунинг устига Америка ҳукумати, матбуотдан сизларга маълумки, бизларни нон-туз билан кутиб олмоқчи эмас эди. Бундан биз ранжимадик ва дунёда тинчлик учун курашчилар бўлган коммунистларнинг катта масъулияти ва виждонини сезиш бизга нимaники буюрган бўлса, ўз ишимизни худди шундай бажардик.

Шуни эътироф этиш керакки, дейди ўртоқ Хрушчев, халқаро вазият кескинлигича қолмоқда. Америка Қўшма Штатларининг агрессив доиралари ўз агрессив ҳаракатларидан, ўзгалар территориялари устида, биринчи навбатда Совет Иттифоқи устида иғвогарлик мақсадида самолётлар учиришдан воз кечганлари йўқ. Сизларга маълумки, биз БМТ Бош Ассамблеяси муҳокамасига Қўшма Штатларнинг Совет Иттифоқига қарши агрессив ҳаракатлари ҳақидаги масалани киритдик. Бу масала кун тартибига киритилди.

Бироқ, ҳозир Америка Қўшма Штатлари билан бизнинг муносабатларимиз қанчалик совуқ бўлмасин, дейди ўртоқ Хрушчев, биз тинч-тотув яшашдан иборат ленинча сиёсатни давом эттирамиз. Биз давлатларимиз ўртасидаги, халқларимиз, ҳукуматларимиз ўртасидаги муносабатлар яхшиланадиган пайт келади деб ишонамиз.

Бироқ, бу вақтни яқинлаштириш учун ва пентагоннинг, Америка агрессив доираларининг Совет Иттифоқига қарши иғвогарлик билан шуғулланишга бўлган қизиқишини йўқотиш учун бизнинг экономикамиз юксак суръатлар билан ривожланиши, бизнинг фанимиз тегишли даражада бўлиши, армиямиз энг замонавий қурол воситаларига эга бўлиши керак.

Меҳнат унумдорлигининг муттасил ўсиши учун, экономика, фан, маданиятнинг ўсишини таъминлаш учун, халқнинг турмуш даражасини ошириш учун, капитализм билан тинч мусобақада социализмнинг буюк афзалликларини, марксизм-ленинизм таълимотининг буюк кучини амалда намойиш қилиш учун ҳамма чораларни кўриш зарур.

Бизнинг ички ишларимиз қандай муваффақиятли бораётганлигини, дейди ўртоқ Хрушчев, Марказий статистика бошқармаси томонидан Халқ хўжалик планининг шу йилнинг 9 ойи ичида бажарилиш якунлари ҳақида яқинда эълон қилинган ахборотда жуда яхши кўрсатиб берилди. Бундай якунлар коммунизмнинг ҳормас-толмас курашчилари бўлган совет кишилари қалбига қувонч бағишлайди, чет эллардаги дўстларимизни илҳомлантиради.

Н. С. Хрушчев улуғ мақсад — коммунизм сари ишонч билан бораётган Ватанимизнинг буюк муваффақиятларидан далолат берадиган бошқа ишончли мисолларни ҳам келтиради. Икки ҳафтадан сал кўп ўтгач, дейди у, биз сизлар билан инсоният тарихидаги энг буюк революция — Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 43 йиллигини байрам қиламиз.

Янги, коммунистик дунёнинг буюк қурувчиси — совет халқи ўз жонажон Коммунистик партияси раҳбарлигида мислсиз муваффақиятларга эришганлигини ҳис қилиш ёқимли ва қувончлидир.

Марксизм-ленинизмнинг ғолибона таълимотига содиқ бўлган бизлар дадиллик билан олға борамиз ва халқларнинг порлоқ мақсад сари ана шу ҳаракатини тўхтата оладиган куч дунёда йўқ.

(Н. С. Хрушчев нутқи ҳамма йиғилганларнинг гулдурос қарсаклари билан қайта-қайта бўлиниб турди).

ТИНЧЛИК ИШИНИ БИРГАЛИКДА МУСТАҲКАМЛАЙЛИК

Индонезия парламентининг аъзоси, тинчлик тарафдорлари Миллий комитетининг раиси Амина Ҳидоят бошчилигидаги Индонезия тинчлик тарафдорлари делегацияси Ўзбекистон меҳнаткашларининг меҳмони бўлиб турибди.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси Ё. С. Насриддинова делегацияни қабул қилди.

Индонезия тинчлик тарафдорлари Тошкентда шаҳарнинг диққатга сазовор жойларини томоша қилганларидан кейин «Ташсельмаш» заводи ишчиларининг ҳузурида меҳмон бўлдилар, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Шарқшунослик институтини, 1-туғруқхонани бориб кўрди. Делегация аъзолари билан тинчликни ҳимоя қилиш Ўзбекистон республика комитетининг раҳбарлари ўртасида дўстона суҳбат бўлди. Суҳбат қатнашчилари турли мамлакатлар халқлари ўртасида дўстлик алоқаларини кенгайтириш зарурлиги ҳақида, тинчлик ишини биргалашиб мустаҳкамлаш зарурлиги ҳақида гапирдилар.

Делегация 20 октябрда Самарқандга жўнаб кетди, (ЎзТАГ).

СССР Министрлар Совети ҳузуридаги фан ва техника соҳасидаги Ленин мукофотлари комитетида

СССР Министрлар Совети ҳузуридаги фан ва техника соҳасидаги Ленин мукофотлари комитети СССРдаги ҳамма муассасалар ва ташкилотларга хабар қиладики, 1961 йилги Ленин мукофотларини олиш учун асарларни қабул қилиш шу йил 15 ноябрда тўхтатилади. Ана шу муддатдан кейин тақдим этилган ҳамма асарлар 1962 йилги Ленин мукофотларига тақдим этилган асарлар билан биргаликда қараб чиқилади.

ГУЛИСТОН ВА ОРЖОНИКИДЗЕ РАЙОН ЧОРВАДОРЛАРИНИНГ МУВАФФАҚИЯТИ

Партия XXI съезди тарихий қарорларидан илҳомланиб, Улуғ Октябрнинг 43 йиллиги кунини муносиб кутиб олиш мақсадида социалистик мусобақага қўшилган Гулистон район қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари 16 октябрда давлатга икки йиллик план миқдорида гўшт сотиш юзасидан олган социалистик мажбуриятларини муддатидан илгари бажардилар.

Давлатга пландаги 903 тонна ўрнига 1807 тонна ёки ўтган йилнинг шу вақтидагига қараганда 862 тонна кўп гўшт сотилди.

Район қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари давлатга сут сотиш йиллик планини 106,1 процент, тухум сотиш планини 147,6 процент, жун сотиш планини 125 процент, полиз экинлари ҳосили сотиш планини 100,1 процент, пичан сотиш планини 100 процент бажардилар.

Район колхозлари ва совхозлари йирик шохли қорамоллар туёғи —20,6 процент, сигирлар сонини — 21,9 процент чўчқалар—4,8 процент ва паррандалар сонини — 89,5 процент кўпайтиришни таъминладилар.

Оржоникидзе райони қишлоқ хўжалиги меҳнаткашлари ҳам КПСС Марказий Комитети декабрь Пленумининг тарихий қарорларини амалга ошира бориб, Октябрь революциясининг 43 йиллигини муносиб кутиб олиш учун курашиб, 15 октябрда давлатга гўшт сотиш юзасидан олган социалистик мажбуриятларини муддатидан илгари бажардилар. Давлатга 2001 тонна ёки ўтган йилнинг шу вақтидагига қараганда 869 тонна кўп гўшт сотилди.

Район қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари давлатга сут сотиш йиллик планини 110 процент, тухум сотиш планини 100 процент, жун сотиш планини 116 процент, пичан сотиш планини 100 процент бажардилар.

Ҳар иккала район колхозчилари, совхоз ишчилари, чорвадорлар ва қишлоқ хўжалик мутахассислари, партия, совет, касаба союз, комсомол ходимлари ва районларнинг барча меҳнаткашлари эришилган ютуқларни мустаҳкамлаб, давлатга пахта, чорвачилик маҳсулотлари сотиш юзасидан олган юксак социалистик мажбуриятларини бажариш учун бутун куч ва ғайратларини сарф қилмоқдалар, етти йилликнинг учинчи йилида ҳам қишлоқ хўжалигининг барча тармоқларини ривожлантириш учун зарур шароитларни вужудга келтирмоқдалар.

ИККИ ЙИЛЛИК ПЛАН МИҚДОРИДА ГЎШТ СОТИЛДИ

Оққўрғон районидаги «Озод» колхози чорвадорлари Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 43 йиллигини муносиб кутиб олиш учун курашиб, давлатга икки йиллик план миқдорида гўшт сотдилар. Ҳозирги кунга қадар давлатга 390 центнер ёки ўтган йилнинг шу вақтидагига қараганда 194 центнер кўп гўшт етказиб берилди.

Шунингдек сут, тухум сотиш планлари ҳам ошириб бажарилди. Йирик шохли қорамоллар, сигирлар, чўчқалар, паррандалар сони анча кўпайди.

Чорвадорлар ем-хашак базасини мустаҳкамлаб, силос бостириш планини 113 процент бажардилар.

«КОММУНИЗМ» СОВХОЗИ ДАВЛАТГА ЛУБ СОТИШ ПЛАНИНИ БАЖАРДИ

Қуйи Чирчиқ районидаги янги ташкил этилган «Коммунизм» совхози Октябрнинг 43 йиллиги шарафига бошланган умумхалқ социалистик мусобақасига қўшилиб, 15 октябрда давлатга каноп пояси сотиш планини 100,1 процент бажарди. Пландаги 10 минг тонна ўрнига 10 минг 10 тонна каноп пояси сотилди.

Совхоз коллективи ўз ички имкониятини ҳисоблаб чиқиб, пландан ташқари яна 6 — 7 минг тонна каноп пояси сотиш мажбуриятини олди. Дастлабки йилданоқ хўжаликнинг рентабеллилигини таъминлаш учун ҳамма чоралар кўрилмоқда.

Шунингдек совхозда пилла тайёрлаш плани 147, гўшт етиштириш 147, тухум тайёрлаш плани 113 процент бажарилди.

Чорвани мўл-кўл ем-хашак билан таъминлаш мақсадида 14 минг тонна, яъни ҳар бош соғин сигирга 28 тоннадан силос бостирилди.

Шу кунларда совхозда келгуси йил ҳосилига тайёргарлик ишлари кучайтириб юборилди ва чорва қишловига ҳозирлик кўриш юзасидан катта ишлар олиб борилмоқда.

РЕСПУБЛИКА ОБЛАСТЛАРИДА ПАХТА ТАЙЁРЛАШ ҚАНДАЙ БОРАЯПТИ

20 октябргача Хоразм области бир кунда 1,75 процент, мавсум бошидан бери 67,54 процент, Андижон области бир кунда 1,53, мавсум бошидан бери 66,08 процент, Сурхондарё области бир кунда 1,36, мавсум бошидан бери 61,27 процент, Фарғона области бир кунда 1,25, мавсум бошидан бери 58,84 процент, Қорақалпоғистон АССР бир кунда 1,39, мавсум бошидан бери 55,80 процент, Тошкент области бир кунда 1,42, мавсум бошидан бери 52,70 процент, Бухоро области бир кунда 0,72, мавсум бошидан бери 52,23 процент, Самарқанд области бир кунда 1,78, мавсум бошидан бери 47,38 процент пахта тайёрладилар.

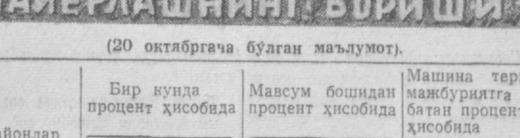

(20 октябргача бўлган маълумот).

Районлар ва совхозлар номи	Бир кунда процент ҳисобида: Мажбурият	Бир кунда процент ҳисобида: План	Мавсум бошидан процент ҳисобида: Мажбурият	Мавсум бошидан процент ҳисобида: План	Машина терими, мажбуриятга нисбатан процент ҳисобида: Мажбурият	Машина терими, мажбуриятга нисбатан процент ҳисобида: План
РАЙОНЛАР БЎЙИЧА						
Юқори Чирчиқ	0,87	1,07	83,17	102,00	1,60	84,93
Қуйи Чирчиқ	1,84	2,11	58,31	67,08	1,91	57,22
Ўрта Чирчиқ	1,19	1,31	57,13	62,71	1,18	29,80
Чиноз	1,24	1,32	54,26	57,91	0,74	25,47
Бўка	1,46	1,59	52,53	57,45	2,37	44,01
Пискент	1,25	1,39	52,33	58,14	2,30	37,41
Сирдарё	1,34	1,43	47,96	51,31	1,15	38,20
Оққўрғон	1,24	1,35	47,83	52,45	1,25	35,13
Янгийўл	1,41	1,60	43,23	49,02	1,19	28,88
Оржоникидзе	1,39	1,62	42,71	49,85	1,20	22,64
Гулистон	1,18	1,35	41,51	47,64	1,50	25,14
Бекобод	1,16	1,35	37,33	43,23	1,15	25,94
Янгиер шаҳри	1,20	1,30	28,46	41,77	1,53	31,37
Область бўйича:	1,29	1,42	47,96	52,70	1,41	32,85
СОВХОЗЛАР БЎЙИЧА						
«ЎзССР беш-йиллиги»	1,98	2,23	55,94	63,08	1,89	58,09
«Малик»	1,26	1,52	51,65	61,98	1,67	60,05
«Бўка»	1,50	1,87	50,92	63,65	3,12	58,87
«Пискент»	1,08	1,25	49,23	55,73	2,31	41,17
«Оққўрғон»	1,03	1,13	45,28	49,95	0,87	41,37
Киров номли	0,72	0,82	43,20	49,81	0,77	25,88
1-«Боёвут»	1,11	1,22	42,95	47,37	1,25	33,39
«Гулистон»	1,10	1,81	42,63	70,27	1,33	31,15
1-«Далварзин»	1,42	1,58	41,77	46,66	1,42	34,17
«Социализм»	1,40	1,75	41,40	52,08	1,90	32,90
«Мирзачўл»	1,03	1,29	39,63	49,90	0,84	15,68
«Фарҳод»	1,34	1,37	38,47	39,33	2,15	37,60
3-«Боёвут»	1,22	1,32	36,22	39,30	1,74	37,55
«Чаноқ»	1,09	1,43	34,56	45,26	0,72	24,61
2-«Далварзин»	1,03	1,30	33,18	41,93	1,35	30,47
2-«Боёвут»	0,96	1,01	31,03	32,84	1,33	28,16
«Дружба»	0,73	0,76	29,46	30,85	—	4,14

Маррага эртароқ етиш учун машина теримини янада кучайтирайлик!

Қуйи Чирчиқ районидаги „ЎзССР беш йиллиги“ совхози коллективи машина теримини жадаллаштириб, областимизнинг кўчма Қизил байроғини ўз қўлида сақлаб келмоқда. Бу илғор хўжаликнинг машина терими соҳасидаги бой тажрибаларидан ўрганиб, суръатга-суръат қўшайлик!

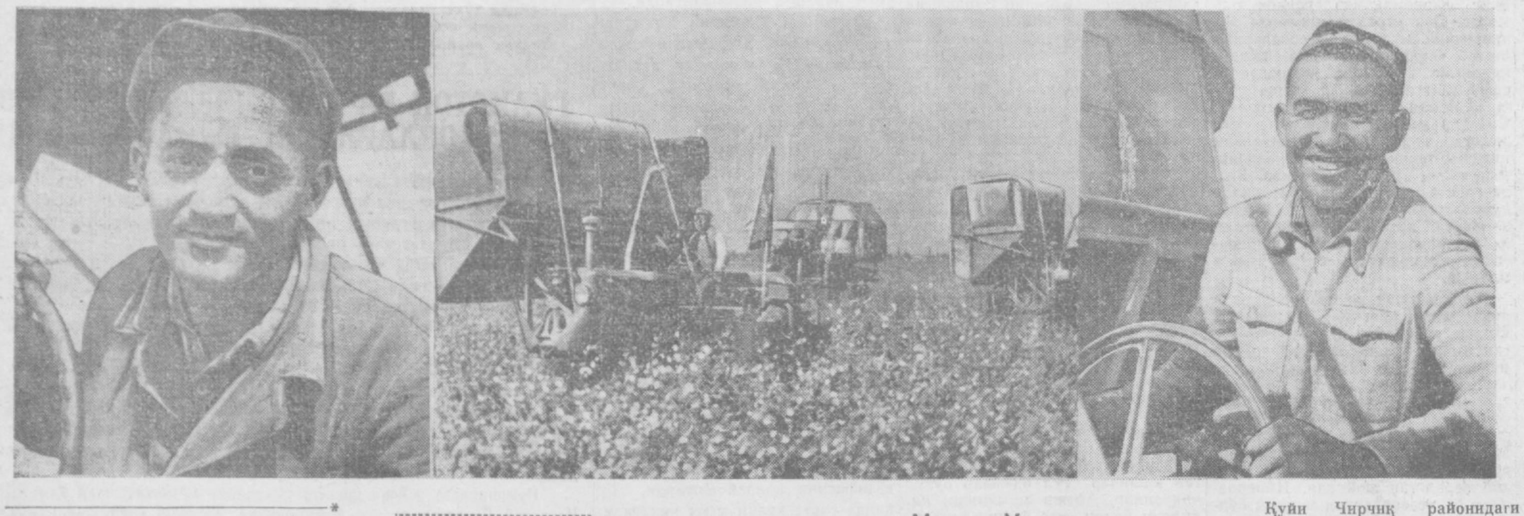

Қуйи Чирчиқ районидаги «ЎзССР беш йиллиги» совхозига бориб, илғор механик-ҳайдовчилар тўғрисида сўрасангиз, раҳбарлар кўпчилик қатори Абляз Нурматов, Қўшоқ Ниёзов ўртоқлар ҳақида ҳам фахрланиб сўзлайдилар. Чиндан ҳам шундай. Ҳар иккала азамат йигит кунига хирмонга 3,5 — 4 тоннадан «оқ олтин» тўкмоқдалар. Уларнинг зиммаларига олган мажбуриятлари юксак. Ҳар бири мавсумда 200 тоннадан пахта теришга бел боғлашган. Шунинг учун ҳам ғанимат кунларнинг ҳар соати, ҳар минутидан тўла ва унумли фойдаланиб, суръатни тезлаштирмоқдалар. Бугун кечагидан, эртага бугунгидан кўра кўпроқ пахта териш учун курашмоқдалар. Суратда (чапда) ўртоқ Абляз Нурматов (ўртада) машина терими пайти, (ўнгда) ўртоқ Қўшоқ Ниёзов.

В. Салов ва В. Моисеев фотолари.

Студентлар бригадасининг муваффақияти

Тошкент қишлоқ хўжалик институти партия ва ҳукуматнинг мактабни ҳаёт билан яқинлаштиришни кучайтириш тўғрисидаги кўрсатмасини бажара бориб, 1960 йилда ўқув планини қайта кўриб чиқди ва Қуйи Чирчиқ районидаги «ЎзССР беш йиллиги» совхозида биринчи марта студентлардан иборат трактор-далачилик бригадалари ташкил этди.

Студентлардан иборат биринчи трактор-далачилик бригадаси коллективи ўқишни дала шароитидаги ишлаб чиқариш практикаси билан боғлаб олиб бориб, пахта ва бошқа алмашлаб экиладиган экинлардан мўл ҳосил етиштирдилар, қишлоқ хўжалик экинларини парвариш қилиш соҳасида шудгорлашдан тортиб, тупроқни тайёрлаш ва ҳосилни йиғиб-териб олишгача бўлган ишларни механизациялаштириб, бой ишлаб чиқариш тажрибасини орттирдилар. Улар Улуғ Октябрнинг 43 йиллиги кунини муносиб кутиб олиш учун курашиб, 15 октябрда пахта тайёрлаш планини совхоздаги бригадалар орасида биринчи бўлиб 101,2 процент бажардилар. Планда ҳар гектар ердан 27,6 центнердан ҳосил топшириш кўзда тутилган эди. Давлатга 421 тонна пахта топширилди. Бу ҳосилнинг 65 проценти машинада терилди.

Студентлардан иборат 1-трактор-далачилик бригадаси ўз имкониятларини ҳисоблаб чиқиб, қўшимча равишда яна 120 тонна пахта топшириш мажбуриятини олди.

Совхозда ташкил этилган трактор-далачилик бригадаларининг дастлабки йилги иш тажрибалари партия ва ҳукуматимизнинг мактабни турмуш билан яқинлаштиришни кучайтириш тўғрисидаги кўрсатмаси нақадар тўғри эканлигини кўрсатди.

О. МИРЗАЕВ,
Тошкент қишлоқ хўжалик институтининг директори.

Қ. АҲМЕДОВ,
институт партия бюросининг секретари.

МАНСУРОВ,
комсомол комитетининг секретари.

РЕПОРТАЖ

ОҚ ЙЎЛ

Совхознинг кенг далалари. Ҳамма ерда пахта чаман бўлиб ётибди, лекин бу пайкалларда теримчилар кўринмайди. Баргсиз ғўзаларда фақат кўсаклар осилиб турибди. Пайкал четлари текислаб қўйилганидан бу ерларда машина ишлаганини пайқаб олиш қийин эмас. 2, 3-бўлим далаларида «мени тер» деб навбат кутиб турган пахта жуда мўл.

— Нега бу пахталар терилмаяпти?—сўрадик совхознинг бош агрономи ўртоқ Муҳаммаджоновдан.

— Совхозимизда 86 та машина бор. Ҳар қайси картага биттадан машина қўйишимиз мумкин. Лекин машиналарни якка-якка ишлатганда куч сочилиб кетар экан. Шунинг учун группа-группа қилиб ишлатаяпмиз. Илгари машиналар 20 группа бўлиб ишлаётган эди. Ҳозир уни 11 группага келтирдик. Бирор машина шикастланса, кўчма устахона шу ерда тургани учун дарров тузатади.

Машҳур механизатор Мустафо Чачини кўп эшитган бўлсак ҳам ўзи билан кўришмаган эдик. У паст бўйли, зуваласи пишиқ, семизгина йигит экан. Чачи бошлиқ трактор-далачилик бригадасида 145 гектар ернинг ҳар гектаридан 28,4 ўрнига 40 центнердан ҳосил олинмоқчи. Ҳозир бу ерда бешта машина ишлаб турибди.

— Кеча 5,5 процент пахта топширдик. Шундан 5 проценти машина билан терилган. 18 кунда планни 70 процентга етказдик,— дейди ўртоқ Чачи. —20-картамизда машина билан икки марта пахта терилиб, ҳар гектар ҳисобига 30 центнердан ҳосил олдик. «Колхоз участкаси» деб аталадиган еримиздан эса 31 центнердан ҳосил олдик. Ана қаранг, ҳали қанча ҳосил турибди. Бундан ҳам юқори ҳосил берадиган 73 гектар еримизга ҳали қўл ҳам текизилгани йўқ.

Саидумир Давлетов, Қўшоқ Ниёзов, Мамет Орип, Мамут Катаман ва Ҳайитбой Каримовлар бирин-кетин пайкалдан чиқиб, бункердаги пахталарни қоп-қанорсиз пахта ташийдиган прицепга ағдара бошладилар. Ҳар бирининг бир кунда терган пахтаси бригаданинг бир процент пахтасига тўғри келар экан. Яъни ҳар бир машина билан ўрта ҳисобда 4 тоннадан ошириб пахта терилар экан.

— Ўзингиз ҳам пахта тераяпсизми?—сўрадик.

— Ҳа, анови Каримов ҳайдаб юрган машина меники, у мен билан сменадош. Мен пахта теришдан ташқари, терилган пахтани жўнатишим ҳам керак. Шунинг учун кўп вақт мен соат 8 дан соат 4 гача пахта тераман. Кейин Каримов ишлай бошлайди. У илгари сувчи эди. Энди механизатор.

Редван Давлетов чуваккина йигит экан. Лекин унинг иши катта. У бошлиқ бригаданинг 175 гектар пахта майдони бор. Бу бригадада ҳозиргача 267 тонна пахта терилган. Шундан 200 тоннаси машина билан териб олинган. Бу ерда ҳам машина ҳукмрон.

3-бўлимдан 2-бўлимга қараб бораяпмиз. Худди шундай кезларда одамларнинг далаларни тўлдириб юришларига одатланиб қолганимизданми, гўё далалар бўм-бўшдай кўринарди. Онда-сонда баъзи теримчилар учраб қоларди.

Маҳмуд Отмирзаев бошлиқ бригадада иш қизғин. Хирмонда ишлаб турганлар терилган пахтани жўнатиш билан банд. Механик-ҳайдовчилар хирмондан сал нарида машиналарнинг соясида ўтириб овқатланишаяпти. Мазин Фикрет, Аблаз Нурматов, Иван Рибаков, Хатиб Содиқ ва бошқалар ўтиришибди. Узоқдан Қизил байроқ тақилган ХВС-1,2 машинаси кўринди.

— Ана, Турсуной келаяпти, —деди Мазин Фикрет. Биз чиндан ҳам у қизнинг оти Турсуной бўлса керак деб ўйлаган эдик. Ундай эмас экан. Бу ёш механик-ҳайдовчининг исми Румия, фамилияси Вагапова экан.

— Планни қачон бажармоқчисиз?—сўрадик бригада бошлиғидан.

— 2—3 кун ичида бажарамиз. Чунки кунига 8—10 процент миқдорида пахта топшираяпмиз. Қўлдан ташқари, 6 машина билан терилган пахта кунига 30 тоннадан ошаяпти.

Ҳайдовчилар билан суҳбатлашиб ўтирган эдик. Бир машина келиб тўхтади. Шофер йигит машинадан тушди.

— Қани узумдан ол, оғайни, қаёқда юрибсан?—сўради Нурматов.

— Пахта ташияпман.

— Пахта йўқ ердан ташиётгандирсан-да, биз кун чиққунча икки прицепни тўлдириб, сени тоза кутдик-ку!

Кун чиққунча бир тоннадан, кечгача беш тоннадан пахта тераётган бу моҳир механик-ҳайдовчиларга қойил қолмай бўладими!

«Ўзбекистон беш йиллиги» совхозида бундай моҳир механизаторлар жуда кўп. Уларнинг ҳар бирини мақтаса арзийди. Шунинг учун ҳам совхозда ишлаб турган машиналарнинг ҳар бири билан кунига ўрта ҳисобда 2,5—2,6 тоннадан пахта терилаяпти. Совхозда кунига 3—3,5 процент миқдорида пахта тайёрланаяпти.

— Бир кунда қўл билан қанча-ю, машина билан қанча пахта терилаяпти?—сўрадик совхоз директори ўртоқ Исмоил Иброҳимовдан.

— Кеча 3114 киши қўл билан 130 тонна пахта терди. Машина билан ҳам шунча пахта терилди. Демак, кеча ишлаган машиналаримиз 3 минг кишининг хизматини қилди. Ҳозир бизнинг оғиримизни енгил қилаётган машина. Ўтган йили биз 49 процент пахтани машина билан терган эдик. Бу йил 6 минг тонна, яъни 60 процент пахтани машина билан териб олишни планлаштирганмиз.

Директор бир оз ўйлаб тургач, машина билан пахта теришда энг муҳим нарса дадиллик эканини баён қилабошлади.

— Менингча, машинада пахта териш учун дадил бўлиш ва қўрқмаслик керак. Кўпгина ўртоқлар қўрқиб, дефолиация қилишни кечиктириб юборадилар. Учувчиларнинг сифатли дефолиация қилишлари устидан назорат қилмайдилар. Биз дефолиацияни 12 сентябрда бошладик. Учувчилардан мумкин қадар пастроқ учишни илтимос қилдик. Бу яхши натижа берди.

Совхоз раҳбарлари ҳам, энг оддий ишчилар ҳам машинага ихлос билан қараб, унинг унумли ишлаши учун астойдил ҳаракат қилмоқдалар. Машиналарга кенг йўл очиб берган бу совхоз коллективига оқ йўл

Босит ХАЛИЛОВ,
«Тошкент ҳақиқати»нинг мухбири.

НАРЗИЯ ҒАНИЕВА БИР КУНДА 300 КИЛОГРАММ ПАХТА ТЕРДИ

Оққўрғон районидаги Сталин номли колхознинг ўртоқ Дўсмат Нурматов бошлиқ бригада аъзоси ўртоқ Нарзия Ғаниева мавсумда 15 тонна пахта териб бериш юзасидан мажбурият олган эди. Моҳир теримчи ваъдасининг устидан чиқиш учун астойдил курашди. Кейинги кунларда суръатни кучайтириб, ҳар куни 280 килограммдан пахта тера бошлади. Ўн кунлик топшириқни бажариб, қимматбаҳо буюм билан мукофотланди.

Мукофот чевар теримчини янги ғалабага руҳлантирди. Шу кунларда у 300 — 305 килограммдан пахта термоқда. Иккинчи мукофот — тикув машинасини олишга хам ўртоқ Н. Ғаниева биринчи кандидатдир.

М. ОЙДИНОВ.

ЧЕВАР ҚИЗНИНГ ҒАЙРАТИ

Шу кунларда Ултув Бекмуродованинг номи фақат «Москва» колхозидагина эмас, бутун Гулистон райони колхозларида тилдан-тилга кўчиб юрибди.

Ултув Бекмуродова ажойиб ташаббус омилкори бўлди. У кўпмингчилар ҳаракатига қўшилиб, кунига хирмонга 240—260 килограммдан «оқ олтин» тўкмоқда.

— Мен,— дейди ўртоқ Ултув Бекмуродова,— ўз зиммамга олган 20 тонна «оқ олтин»ни териб бериш мажбуриятимни албатта бажараман.

«Ленинград» колхозининг чевар теримчиси Қўйсиной Матқулова ҳам Ултув Бекмуродовадан ибрат олди. У мавсумда 30 тонна «оқ олтин» терибди.

Ҳ. ХАЛИЛОВ.

Техникага тўғоноқ бўлаётган нуқсонлар

Соат учдан ошган. Айни иш қизиган пайт. 7-бўлимнинг ўртоқ Х. Самандаров бошлиқ бригадасида пахта тераётган механик-ҳайдовчилар катта тол тагида тўпланишиб, нималар тўғрисидадир қизишиб суҳбатлашмоқда. Биз уларнинг суҳбатига аралашдик. Улардан: «Ҳар бирингиз неча тоннадан пахта тердингиз?» — деб сўраган эдик, фақат бир механизатор 19 тоннага яқин пахта терганини дадил айтди, аммо бошқа бирор механик-ҳайдовчи мавсум бошидан буён неча тонна пахта терганини айтиб беролмади.

— Ҳар куни неча тоннага етказиб пахта термоқдасиз? — сўрадик механик-ҳайдовчи Эмир Асановдан.

— Бир қўлимиз рулда, иккинчиси кетмонда, — жавоб берди у. — Яна қандай қилиб кўп пахта терайлик?

— Нега, машина ёмон ишлаяптими? — сўради ҳамроҳларимиздан бири.

— Айб машинада эмас, бошлиқларимизда, қулай шароит яратиб берилмаганидан кейин, бункерларни тўлдирадиган шу кунларда оз пахта тераётганимизга ўзимиз ҳам ачинамиз.

Механик-ҳайдовчиларнинг шикояти бизни қизиқтирди. Текшириш машина теримига тўғоноқ бўлаётган жиддий нуқсонларни бартараф қилишга етарли эътибор берилмаётганини кўрсатди. Бўлим бошлиғи Дадабоев, дала мудири Абдусаматов, колонна механиги Корнеенко ўртоқлар машина теримини уюштиришга масъулиятсизлик билан қараганлар. Ўқариқлар, машиналарнинг қайтадиган жойлари текисланмаган. Шу сабабли механик-ҳайдовчилар машиналардан тушиб, йўллар, чуқурларни, айниқса, ўқариқларни текислашга мажбур бўлмоқдалар. Натижада қимматли вақт бекорга ўтаётир.

Бўлимда 19 та пахта териш машинаси бор. Зарур техника ёрдами кўрсатилмайди. Бунинг устига, машиналар чуқурларга тушиб синмоқда. 2 та «ХВС-1,2», 6 та «СХМ-48» машинаси бузуқлигича ташлаб қўйилибди. 11 та машина эса ҳар хил сабаблар билан деярли ҳар куни бир неча соатлаб бекор туради. Бўлим раҳбарлари пахта теримига ҳалал бераётган камчиликларни тугатишга масъулиятсизлик билан қараётирлар. Шунинг учун ҳам 12 октябрда 11 та машина ишлаб, 6,3 тонна пахта терилди, холос. Механик-ҳайдовчи Эмир Асанов сингари механизаторлар айрим кунлари 272 килограммдан пахта термоқдалар. Аҳвол шундай-ку, бўлим раҳбарлари айбни машинага қўйишга уринишади. Иккинчи смена эса фақат рўйхатда ташкил қилинган. Шундай қилиб, бўлим ҳар куни оз миқдорда пахта топшириб, графикни бажармаётир. Ана шу сабабли охирги ўринга тушиб қолди, мажбуриятни ҳозиргача 22,5 процент адо этди.

Совхоз ҳамма бўлимларида пахта чамандек очилган. Лекин вақтида териб олинмаётганлиги ерга тўкилмоқда. Бундай аҳволни ўртоқ Ғойибназаров бошлиқ бўлган 4-бўлимда ҳам кўриш мумкин. Машиналарнинг иши тўғри ташкил этилмаганлиги учун терим тўхтаб қолмоқда. Совхоз партия ташкилотининг секретари Р. Бердиев вакил бўлиб турган бу бўлимда ҳам машиналардан унумсиз фойдаланилмоқда, машина терими учун ҳам суръат жуда паст.

— Машиналарни кечаси ишлатмоқчи эдик, — дейди ўртоқ Бердиев, — бироқ натижаси яхши бўлмади, бекорга бориб-келишдан нима фойда деб, тўхтатиб қўйдик.

Бўлимда кечаси эмас, машиналар кундузи ҳам тўла қувват билан ишламайди. 6-бўлимда машиналардан тўғри фойдаланиш натижасида ҳар куни 34 тоннага етказиб пахта терилаётганида, партия ташкилотининг секретари вакил бўлган бўлимда 14 машинанинг ҳар бири нима учун 700 килограммдан пахта терибди? Машиналар яхши ишламаяпти, деб важ қилишнинг консерваторликдан қандай фарқи бор? Ҳа, пахта яхши очилмаган дейишга ҳам асос йўқ. Ҳамма гап машиналарнинг иши тўғри ташкил қилинмаганида. Шу сабабли кейинги кунларда бўлимда суръат пасайиб, топширилаётган пахта 40 тоннага ҳам етмайдиган бўлиб қолди.

Ўртоқ О. Тағанов бошлиқ бўлимни олайлик. Бу бўлимда «машина терими плани бажарилай деб қолди» деган кайфият билан бу соҳага аҳамият берилмай қўйилди. Машина билан 508 гектар ердан фақат 326 тоннагина пахта терилибди-ку, яна ўртоқ Тағановнинг «манман»лигига доғ қоласиз. Бўлимнинг Жумаев, Ҳамдамов, Кирдяшов сингари механик-ҳайдовчилари машиналардан яхши фойдаланмаётганликлари туфайли кунига 250—400 килограммдан пахта терибдилар. 1, 9, 10-бўлимларда ҳам пахтани машина билан теришда ана шундай манзарага дуч келдик. Совхоздаги 130 машинадан ҳар куни кам деганда 25—28 таси ишламайди. Ҳар бир машина билан терилаётган пахта бир тоннадан ошмаётир.

Совхоз раҳбарлари «пахтамиз яхши очилган-у, бироқ куч кам, териб улгуролмаётирмиз» деб ўзларини оқлашга уринмоқдалар. Бу нотўғри. Техника етарли, графикдагидан анча кўп одам пахта теряпти. Лекин пахта териш машиналарида ҳам, теримчилар ўртасида ҳам иш кўнгилдагидек, ҳозирги куннинг талаблари даражасида ташкил этилмаган. Меҳнат интизоми бўш. Оммавий-сиёсий ишлар яхши йўлга қўйилган эмас. Социалистик мусобақани ташкил қилишга аҳамият берилмаяпти. Биронта бўлимда ҳам графикнинг бажарилмаётганлиги, кунлик терим нормаси камайиб бораётганлигининг сабаби ҳам шунда. Совхоз раҳбарлари шу камчиликларни бартараф қилсалар, меҳнат унуми оширилса, ҳозирги куч билан ҳар куни 280 тоннага етказиб пахта тайёрласа бўлади. «Оққўрғон» совхози раҳбарлари (директори Ж. Акромов, партия ташкилотининг секретари Р. Бердиев, ишчилар комитетининг раиси Бобин ўртоқлар) бундай тадбирларни амалга оширишга етарли аҳамият бермаётирлар.

Ҳаво яхши, вақт ғанимат. Ҳар бир кундан унумли фойдаланиб, суръатни кучайтириш тадбирларини амалга ошириш зарур. Акс ҳолда тантана устига аттанг деб қолиш мумкин. Оққўрғон район партия комитети, район ижроия комитети қарийб 40 процент пахтасини берадиган бу хўжаликка жиддий эътибор беришлари лозим.

Ш. КУЗАНБОЕВ,
«Тошкент ҳақиқати»нинг мухбири.

КОММУНИСТЛАР ТАШАББУСКОР БЎЛМОҚДАЛАР

Совхозимиз ишчилари етти йилликнинг иккинчи йилида она-Ватанга 10 минг 600 тонна «оқ олтин» топширамиз, деб юксак мажбурият олишган. Улар шу кунларда ўз мажбуриятларининг сўзсиз бажарилишини таъминлаш учун ҳар қачонгидан ҳам яхшироқ меҳнат қилмоқдалар.

Пахта далаларида ҳаёт булоқдек мавж урмоқда. Теримчи йигит-қизлар ва механик-ҳайдовчиларимиз ҳар бир минутнинг қадрига етиб, бугун кечагидан кўпроқ «оқ олтин» териб, эл хирмонига тўксам, дейди. Ҳа, эндиликда белни янада маҳкамроқ боғлашга, кечагидан кўра кўпроқ меҳнат қилишга тўғри келади.

Ҳамманинг ўрни далада! Бу бизнинг шу кундаги асосий шиоримиз бўлиб қолмоқда. Коллективимизнинг бир ёқадан бош чиқариб ишлаётганлиги туфайли терим суръати кун сайин тезлашяпти. Шу нарса қувончлики, йиғим-теримда машиналар кучидан самарали фойдаланилмоқда.

Совхозимиз ҳар куни қабул пунктига 350—400 тонна пахта топшираётир. Бу йиллик планнинг 3—3,5 процентини ташкил этади. Ана шу тонналарда механизаторларимизнинг ҳам салмоқли ҳиссаси бор. Далада 80 га яқин агрегат тинимсиз ишлаб турибди. Бу йил совхозимиз коллективи 6 минг тонна пахтани машиналарда териш мажбуриятини олган.

Пахта йиғим-теримида совхозимиз коммунистлари ташаббускор бўлмоқдалар. Партия ташкилоти ҳисобидаги 92 коммунистнинг ҳаммаси ҳам ўзига топширилган ишни шараф билан адо этмоқда. Бу ўринда коммунист механизаторларнинг номини тилга олиб ўтиш ўринлидир.

Коммунист Чики Редван мавсумда ўз агрегати билан 200 тоннага етказиб пахта териш мажбуриятини олган эди. У ҳозир бу юксак мажбуриятни бажариш йўлида ҳормай-толмай меҳнат қилмоқда. Ўртоқ Ч. Редван шу кунгача хирмонга ўзи бошқараётган агрегат бункеридан қарийб 80 тонна «оқ олтин» тўкди. Унинг бир кунлик терган пахтаси 4—5 тоннани ташкил этяпти. Коммунист Одил Қодиров бир кунда беш тоннадан ошириб пахта тераётир. Пахта йиғим-теримида актив иштирок этаётган бу сингари меҳнатсевар механизаторларимиз жуда кўп. Орип Мамет, Мазин Фикрет, Тиловберди Қодиров ва бошқа механизаторлар мавсумда ўз агрегатлари билан 200—250 тоннага етказиб пахта теришга бел боғлаганлар. Ҳозир уларнинг ҳар бири кунига 4—4,5 тоннага етказиб «оқ олтин» термоқдалар. Совхоз партия бюросининг ҳар бир аъзоси маълум участкаларга бириктилган бўлиб, улар йиғим-теримни намунали ташкил этиш масаласи билан жиддий шуғулланишяпти. Совхознинг 3-бўлими йиғим-теримда орқада қолаётганлиги аниқланди. Бу масала партия бюросининг яқинда бўлиб ўтган кенгайтирилган мажлисида коммунистларнинг актив иштирокида муҳокама қилинди. Мазкур масала юзасидан совхоз партия бюросининг аъзоси ўртоқ И. Иброҳимов доклад қилди. Йиғилишда бўлимда пахта теришнинг қониқарсиз олиб борилаётганлиги танқид қилинди, бўлим бошланғич партия ташкилоти (секретари Л. Ф. Жернов) фаолиятидаги камчиликлар қаттиқ қораланди. Бўлим раҳбарларига аҳволни яхшилаш топширилди.

Бюро мажлисида қабул қилинган қарорнинг ижроси билан жиддий шуғулланиб борилди. Совхоз директори ўртоқ И. Иброҳимов мазкур бўлимга партбюронинг вакили сифатида юборилди. У юз берган аҳволнинг олдини олиш учун бўлимга яқиндан туриб ёрдам берди. Теримга қўшимча ишчи кучи ажратилди. Фойдаланилмаётган резервлар ишга туширилди. Бўлим пахтакорлари ўртасида ўзаро социалистик мусобақа кенг қулоч ёйди. Ишчиларнинг унумли меҳнат қилишлари учун қулай шароитлар яратиб берилди. Бу, йиғим-терим суръатини сезиларли даражада ошириш имкониятини берди. Ҳозир бўлим ишчилари йиллик пахта тайёрлаш бўйича совхозда олдинги ўринда бормоқдалар. Коммунист Қорахон Пўлатова, Кароматт Ҳакимова сингари теримчилар нормани икки-уч ҳисса бажариб, бошқаларга ўрнак бўлаётирлар.

Кўп йиллик тажриба шуни кўрсатдики, пахта йиғим-теримининг муваффақиятли ўтказилиши кўп жиҳатдан бу ишни пухта ташкил эта билишга боғлиқдир. Биз шу нарсага амал қилиб, барча куч ва моддий-техника воситаларини йиғим-теримга сафарбар этдик. Ҳозир далада 1600 киши пахта термоқда.

Совхоз дирекцияси ва партия бюросининг бўлимлар ва бригадалараро кўчма Қизил байроғи ташкил этилган. Кўчма Қизил байроқ ҳар беш кунлик ишнинг якунига қараб илғор бўлим ва бригадага берилади. Кўчма Қизил байроқни олган бўлимга 500 сўм, бригадага эса 300 сўм миқдорида пул мукофоти берилади. Ҳар беш кунда юқори кўрсаткичга эришган теримчи ва шофёрлар 100 сўм пул билан мукофотланади. Механик-ҳайдовчиларимиз учун ҳам ана шундай пул мукофотлари ажратилган. Бу эса совхоз ишчиларини янгидан-янги меҳнат зафарларига руҳлантирмоқда.

Бўлим ва бригадалардаги 76 агитатор пахтакорлар ўртасида оммавий агитация ишларини олиб боряпти. Олим Иброҳимов, Шавкат Отаманов, Искандер Катаман ва Мадамин Солиев каби агитаторларимизнинг хизмати мақтовга лойиқдир. Улар дала шийпонларида «Совхозимиз етти йилликда», «Пахта — ўзбек халқининг миллий ифтихори», «Пахтани сортларга ажратиб теришнинг аҳамияти» деган темаларда мазмунли суҳбатлар ўтказмоқдалар, илғорлар тажрибасини кенг пропаганда қилаётирлар.

Биз ҳозирги долзарб кунларда йиғим-терим суръатини янада кучайтирамиз ва Улуғ Октябрнинг 43 йиллиги кунини пахта тайёрлаш юзасидан олган юксак мажбуриятимизни бажариш билан кутиб оламиз.

Д. И. УТКИН,
Қуйи Чирчиқ районидаги «Ўзбекистон ССР беш йиллиги» совхози партия бюроси секретарининг ўринбосари.

Бу суратдаги қизлар ҳам «ЎзССР беш йиллиги» совхозининг чевар теримчиларидан ҳисобланадилар. (Чапда) З. Катаман, Э. Биллялова, М. Газбекова ўртоқлар ҳар куни хирмонга 170 — 180 килограммдан «оқ олтин» термоқдалар.

Б. Эркоров фотоси.

Редактор З. ЕСЕНБОЕВ.

Р. 08256. «Қизил Ўзбекистон», «Правда Востока» ва «Ўзбекистони сурх» бирлашган нашриётининг босмахонаси. Нашр. А. 1898.